

10
1888/

22 märts 38

281

E. V. Tartu Ülikooli õigusteaduskonna
 üliõpilase Leonhard Kulli,
 matr. 7458., diplomitöö.

Aleviomavalitsuste kulud ja nende kate.

Sissejuhatuses.

Aleviomavalitsused teostavad mitmesuguseid ülesandeid. Need ülesanded on aleviomavalitsustele seadustega pandud riigivõimult, või nad on lahutamata tingitud aleviomavalitsuste olemasolust. Iga ülesande täitmine on paratamatult, kas otseselt või kaudselt, seotud kuludega. Omi ülesandeid suudavad aleviomavalitsused seda paremini täita, mida hõlpsamad on neil tulude hankimise võimalused. Eeltoodust järeldub, et aleviomavalitsuste kulude ja tulude maht määrab aleviomavalitsuste teotsemisele piirid ja sellepärast on väga oluline aleviomavalitsustel korrapärase teotsemise võimaluse eeldusena omada küllaldaselt määralt tulusid. Et kindlaksmäärata, millises ulatuses on aleviomavalitsused suutelised suvaliselt kujundama oma tulude kui ka kulude mahtu, s.o. kui võrd vabad käed on aleviomavalitsustel oma kohalike elualade juhtimisel, selleks on oluline tuvastada aleviomavalitsuste tegelikult olev, kui ka vajalik tulude ning kulude maht, vaadelda tulude ning kulude liigitust ning uurida aleviomavalitsuste tulude ning kulude piisavust aleviomavalitsusil lasuvate ülesannete täitmiseks.

Aleviomavalitsuste tulude kui ka kulude mahu kindlaksmääramiseks vaatleme üllitatud sellekohaseid statistilisi andmeid kui ka aleviomavalitsuste igaaastaseid üldaruandeid. Võiksime ka aleviomavalitsuste tulude ja kulude mahu määrata arvutluste kaudu, kusjuures loetleksime aleviomavalitsustel olevad tulude hankimise võimalused kui ka aleviomavalitsusil lasuvad ülesanded ja siis arvutleksime, vastavalt igale tuluhankimise võimalusele kui ka aleviomavalitsusil lasuvale igale ülesandele, vastava tulu ja kulu summa. Selline arvutlemine

8. IV 38. andes on aleviomavalitsuste tegevuse
 tegevuse kohta

osutuks vajalikkude objektiivsete aluste puudumise tõttu vägagi raskeks, kui mitte võimatuks, ning arvutlemise tulemused oleksid liigagi umbkaudsed ja subjektiivsed. Toodud põhjusil on aleviomavalitsuste tulude kui ka kulude mahu tuvastamine mingisuguse teoreetilise arvestuse kaudu asjatu. Siiski mõnel juhul, kui tuleb otsustada, kas aleviomavalitsused on täitnud neil lasuvaid kohustusi ettekirjutatud ulatuses, tuleb kasutada mingisugust umbkaudset arvutlust, mis ^{suur}arvutus, kuigi vahest ta ei suuda vastuvaidlematult tõendada seda, mida soovitud, siiski võib esineda iseloomustava illustratsioonina.

Aleviomavalitsuste tulude ja kulude mahu ja tulude ning kulude aleviomavalitsusil lasuvaile ülesandeile vastavuse tuvastamiseks pole igakülgsede põhjalike andmete puudumisel käesoleval juhul võimalik kõigi Eestis asuvate aleviomavalitsuste majanduslikku olukorda üksikasjaliselt uurida. Märgitud puuduse ületamiseks oldakse sunnitud rakendama midagi statistikas sagedasti rakendatava monograafilise uurimismeetodi taolist, kus lähemalt vaatleme mingisugust üksikut alevit, mille kohta on kõik vajalikud andmed olemas, ning olevate andmete analüüsimisest saadud tulemustel, niipalju kui see on enamvähem silmnähtavalt võimalik, teeme vajalikke järeldusi kõigi alevite kohta üldse.

A l e v i o m a v a l i t s u s t e ü l e s a n d e d .

Enne aleviomavalitsuste kulude ja tulude mahu kindlaksmääramisele asumist on otstarbekohane tutvuda aleviomavalitsusil lasuvate ülesandega ja neid liigitada. Aleviomavalitsuste ülesannete loetelu ja nende iseloomu kirjeldus loob juba umbkaudse pildi aleviomavalitsuste ülesannete täitmiseks vajalike kulude mahust.

Aleviomavalitsuste ülesanded on üldjoonis määratud meil kehtivas kui ka kehtind põhiseadusis.

1920 a. põhiseaduse § 75 järgi: "Omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrd seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi," ja § 77: "Omavalitsusüksustel on õigus oma ülesannete täitmiseks maksusid võtta ja koormatusi peale panna seaduses kindlaksmääratud piirides ja korras." 1)

1933 a. põhiseaduse § 75 lausub: "Linna, alevi ja valla omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrt seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi." 2)

1. Vt. Eesti Vabariigi põhiseadus RT 1920, 113/114, I, 243.

2. Vt. Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seadus RT 1933, 86, 628.

Nagu eeltooduist nähtub on omavalitsuste ülesandeiks üldse ja nende seas ka aleviomavalitsuste ülesandeiks peamiselt riigivõimu teostamine kohapeal.

Erinevalt toodust piiritleb omavalitsuste ülesandeid 1937.a. Rahvuskogult vastuvõetud põhiseadus, mille järgi on olemas kahesugused omavalitsused - kohalikud ja kutsealused omavalitsused. Aleviomavalitsus kuulub kohalike omavalitsuste hulka. Käesoleval ajal kehtiva põhiseaduse järgi on kohalike omavalitsuste ülesanded määritletud järgmiselt: " Kohaliku valitsemisala korraldamine ja kohalikkude elualade arendamine toimub seaduse alusel kohalikkude omavalitsuste kaudu ". 3)

Nagu toodud kehtinud ja kehtivast põhiseaduse paragrahvidest näha jätavad põhiseadused omavalitsuste ülesannete sisu lähema määratlemise sellekohaste eri-seaduste hooleks. Aleviomavalitsuse kohta selliseks lex generaliseks on Aleviseadus, 4) milline seadus on antud Vene ajutise valitsuse poolt 1917. a. ja seega on varajaseim kõigist meie põhiseadustest.

Ajutine aleviseaduse § 3 lausub: " Aleviomavalitsuse võimkonda selle ja eriseaduste piirides kuulub:

1) alevi heaks seatud maksude ja järgmiste naturaalkohuste korraldamine: a) vahtkondade ülalpidamise; b) tulekahjude kustutamise; c) korstnate pühkimise; d) alevi piirkonnas teede, uulitsate, platside, veetorude, tiikide, kaevude, kraavide, sildade, tamm-teede (gatei) ja parvede (pereprav) ehitamise ja korrashoidmise alal; e) mustuse väljaveo või selle kõrvaldamise alal kanalisatsiooni kaudu, samuti nende kohuste viimine alevi üldtulude või eriliste maksude arvele;

2) alevi liikuvate ja liikumata varanduste valitsemine;

3) aleviplaani ja selle hilisemate muudatuste kokkuseadmine; alevi paremini korraldamise eest hoolitsemine ning temas ehituste korralikult teostamise järelvalve;

4) teede, uulitsate, platside, sõidu - ja kõnniteede, avalikkude aedade, puisteede, kaldaradade (bečevnikov), bulvarite (naberežnõh), sadamate, sildade, parvede, kanalite, tamm-teede, tiikide, kaevude, kraavide, looduslikkude veejooksu kohtade jne. ehitamise ja korrashoidmise eest hoolitsemine;

5) alevi valgustuse, veevarustuse, kanalisatsiooni, mitmesuguste liikumise ja ühenduse vahendite ning nendega seotud alevi ettevõtete, samuti ka muude avalikuks tarvitamiseks määratud ettevõtete ja ehituste ellukutsumine ja korrashoidmine; järelvalve vööri- ja veoäri pidamise üle:

3) Vt. Eesti Vabariigi Põhiseadus RT 1937, 71, 590.

4) Vt. Vene sead. ja korrald. kogu 187 -1917.a.,art. 1082.

6) ettevaatuse abinõude tarvitamine tulekahjude, uputuste ja muude õnnetuste vastu, tuletõrje ja korstnapühkijate komandode ning tulekahju märguandmise ja m.s. korraldamine ja ülevalpidamine;

7) abinõude tarvitamine rahvahariduse edendamiseks, koolide ja muude haridusliste asutuste sisseseadmine ja ülalpidamine, igalaadi väljaspool kooli jagatava hariduse toetamine; trükitöödega kauplemine jne.;

8) abinõude tarvitamine rahva tervishoiu kaitseks, ravitsemisasutuste, nagu: haigemajade, esimese abiandmise kohtade, vastuvõtukohtade, ambulatooriumite, apteekide ellukutsumine ja ülalpidamine ning nende asutuste juhatamine;

9) vaeste eest hoolekande korraldamine, heategevate asutuste, kodude, vaestemajade ja m.s. ellukutsumine ja nende asutuste juhatamine;

10) abinõude otsimine tarbeainete puuduse kõrvaldamiseks ja toiduainete kaupluste, pagari töökodade ja sellesarnaste asutuste loomiseks; kaasabi andmine tarvitajate ühisuste ellukutsumiseks;

11) abinõude otsimine kohalikkude tervishoidliste olude parandamiseks ja hakkavate haiguste vastu võitlemiseks;

12. abinõude tarvitamine loomataudide ärahoidmiseks, loomatervishoidlise järeelvalve eest hoolitsemine, loomade arstimise kindlustamine, tapamajade asutamine jne.;

13) kohaliku kaubanduse ja tööstuse edendamiseks kaasa aitamine: kaasabi andmine kooperatiivasutuste loomiseks, valve kauplemise korralikkuse üle;

14) töökaitseks kaasabi andmine, palgatöölise korterite tervishoidlise olukorra järele valvamine, tööbörside asutamine, lepitusasutuste tegevusele kaasaaitamine jne.;

15) õigusteadlise abi korraldamine elanikkudele;

16) kogukondliste rahaasutuste ellukutsumine;

17) maakonna ja kubermangu semstvoasutustega kokkuleppel abinõude kindlaksmääramine aleviomavalitsuse osavõtuks igasugustest semstvo töödest, mis toimetatakse maakonna ja kubermangu semstvo kulul ja juhtimisel;

18) seaduslikus korras aleviomavalitsuse peale pandud sõjaväelise ja kodanlise valitsemise ülesannete täitmine;

19) avaliku korra ja julgeoleku kaitse;

20) riigi ja semstvo kohuste, samuti ka riigi ning kogukondliste seadusepäraste korralduste täitmine, ja

21) asjad, mis eriseadustega aleviomavalitsuse võimkonda antud.

Sama seaduse § 4 järgi eelmise (3) paragrahv punktides 7 -15 loetletud tegevusaladel aleviomavalitsused teotsevad selles ulatuses ja nendel alustel, nagu see määratakse kindlaks kokkuleppega alevivolikogu ja maakonnasemst-vovolikogude vastavatel juhtudel ka kubermangu semstvovolikogude vahel.

Nagu toodud paragrahvidest näha on neis aleviomavalitsuse ülesanded toodud üldsõnaliselt ja suurel määral deklaratiivselt laadi ning seetõttu on alevivalitsuste ülesanded täpsemalt määratud sellekohastes eriseadustes. Ainult Alevisaaduse § 105 teeb mõningad kulud aleviomavalitsusele tingimata kohuslikuks ja nimelt:

" Eelarvesse peab tingimata ülesvõetama: 1) alevi ametnikkude palgad; 2) kantselei kulude summa; 3) aast- aastalt määratav tagavara summa ühe kuni kahe protsendi suuruses tulude eelarvest - tulude puudujäägiks ja ettenägemata kuludeks; 4) aleviolikogu poolt määratud summad igaaastasteks abirahadeks riigivalitsuse, vaimuliku seisuse, kogukondade ehk eraseltside ja isikute valitsemisel olevatele üldkasulikkudele asutustele, kui volikogu otsuses on tähendatud, et need summad antakse määramata aja peale ja kui need kingitused on aleviomavalitsuse poolt ülesseatud tingimustel vastu võetud; 5) punkt 4-das tähendatud summad, mis määratud teatavaks tähtajaks, kuni selle tähtaja möödumiseni; 6) summad mis kuuluvad kohtuasutuste täitmislehtede järele alevilt sunduslikule sissenõudmisele, ja 7) summad alevi võlgade protsentideks ja kustutamiseks. "

Uksikasjalikumalt kui Alevisaaduses on aleviomavalitsuste kohustused loetletud ja piiritletud sellekohastes eriseadustes. Vajaliku ülevaate saamiseks kõigist aleviomavalitsusel lasuvatest ülesannetest on otstarbekohane aleviomavalitsuste ülesandeid vaadelda selles järjekorras nagu nad on loetletud ja liigitatud aleviomavalitsuste üldises kulude eelarves, mis-sugune eelarve nomenklatuur on kehtima pandud aleviomavalitsuste arvepidamise korraga. 5)

Aleviomavalitsuste üldise kulude eelarves ettenähtud aleviomavalitsuste kulude liigituse järgi on aleviomavalitsuste ülesanneteks ja aleviomavalitsused on kohustatud kandma kulusid:

Ptk. 1. Alevivolikogude alal:

1) aleviolikogu valimiste korraldamiseks, s.o. aleviolikogu valimismaterjalide muretsemiseks, vastavatele komisjonidele ja alevikomiteele päevarahade maksmiseks j.n.e. 6)

---

5. Vt. Aleviomavalitsuste arvepidamise kord RT 1931,102,726.

6. Vt. Aleviolikogude valim. seadus RT 1926, 92, 100 § 1 ja Linnavolik. valim. seadus RT 1926,84, 89 § 27:

2) alevivolikogult valitud komisjoni liikmetele tasu maksmiseks:

a) tuluhindamise komisjoni liikmetele;⁷⁾

b) teistele alevivolikogult valitud komisjoni liikmetele nagu:

revisjonikomisjoni liikmetele,⁸⁾ puhtuskomisjoni liikmetele, alevivoli-
kogult valitud algkooli hoolekogu liikmetele,⁹⁾ kinnisvarade hindamis-
komisjoni liikmetele, Riigikogu valimiste jaoskonnakomisjoni liikmetele,¹⁰⁾
Riigivolikogu valimiste jaoskonnakomisjoni liikmetele,¹¹⁾ Vabariigi Presi-
dendi valimise jaoskonnakomisjoni liikmetele;¹²⁾ j.n.e.

Ptk. II. Alevivalitsuse alal:

3) alevivalitsuse personaalile: alevivanemale, alevivalitsuse liik-
metele, alevisekretärile, sekretäri abile, kantselei ametnikkudele, käskja-
lale palkadeks ja muudeks lisatasudeks, alevivalitsuse kantselei üleval-
pidamiseks,¹³⁾ alevivalitsuse majanduslikkudeks kuludeks ja alevivalitsuse
personaali ametisõitude sõidu- ning päevarahadeks;

Ptk. III. Sotsiaal- administratsiooni alal:

4) alevi juristkonsuldile palga maksmiseks,¹⁴⁾

5) sõjaväekohustuste täitmiseks:

a) kutsealuste vastuvõtmiskomisjoni saatmiseks, sõjaväeosadele
ruumide ning vajaduse korral sõjaväelastele küüdi andmiseks;¹⁵⁾

b) reservlaste arvestamiseks;¹⁶⁾

6) alevi vaestelastekohtu ülalpeoks¹⁷⁾;

7) alevi arestikambri ülalpeoks ja vahialuste edasi toimetamiseks¹⁸⁾;

Ptk. IV. Heakorra alal:

Lit. A. Üldkuludeks:

8) personaalile palkade maksmiseks:

a) alevi ehitusjärelvalve teostajale arhidektile,¹⁹⁾ maamõõdu
arhiivi korraldajale,²⁰⁾ turukupjale, platside ja tänavate pühkijale j.n.e.

b) alevi planeerimistöodeks ja plaanide valmistamiseks²¹⁾

-
7. Vt. Tulumaksu seadus RT. 1920, 63/64, 184, § 29.
8. Vt. Aleviseadus § 73.
9. Vt. Avalikkude algkoolide seadus RT. 1931, 46, 348, § 76.
10. Vt. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seadus
RT 1934, 5, 39, §§ 111 ja 112;
11. Vt. Riigivolikogu valimise seadus RT 1937, 71, 592, §§ 77.
12. Vt. Vabariigi Presidendi valimise seadus Rt 1937, 71, 591, § 70.
13. Vt. Aleviseadus § 105.
14. Vt. Aleviseadus §§ 3 p.15 ja § 105.
15. Vt. Kogukondl. koorm.sead. VsK IV köide 1889, j.1912-1914 §§ 447-659;
Sõjaväe osade ja asutuste alla võetavate ruumide üüriseadus RT 1922,
94,76 ja RT 1923, 108,95; Küütide seadus RT 1926,32,51;
16. Vt. Sõjaväeteenistuse seadus Rt 1937,15,116;
17. Vt. Vallakohtu seadus (VsK XVI k.l.j.1914) i raamat § 47;
18. Vt. Määrus vahialuste kinnipidamise kohta vallamajade arestikambrites
RT 1926,5 ja RT 1926,34;
19. Vt. Ehitusseadus (VSK XII k.l j.1900, järg 1912-1914) § 177;
20. Vt. Maamõõte seadus RT 1934, 27,219, § 4.
21. Vt. Aleviseadus § 3 p.3. ja Linnade ning alevite maaga varustamise
seadus RT 1927, 113,90 § 3.

10) avalikkude platside, turgude, tänavate, teede sillutamiseks ja sil-
dade ehitamiseks, avalikkude platside, turgude, tänavate, teede puhastamiseks,
korrashoiuks ja valgustamiseks; avalikkude parkide, puisteede, kaevude, väl-
jakäigukohtade, mustavee kraavide ja torustikkude ehitamiseks, korrashoid-
miseks ²²⁾ j.n.e.

Lit. B. Tuletõrjeks:

11) vajaduse korral omavalitsuse tuletõrje ülevalpidamiseks või vaba-
tahtlikule tuletõrje ühingule toetuse maksmiseks, tuletõrjajate arstiabiks,
rikutud kustutus - ja päästevahendite eest tasuks ja kahjutule kustutamise
tegelikkudeks kuludeks ²³⁾

Ptk. V. Hariduse alal:

Lit. A. Uldkuludeks:

12) kehvematele õpilastele toetuseks; ²⁴⁾

13) kultuurilistele organisatsioonidele toetuseks ja kursuste korral-
damiseks, ²⁵⁾

Lit. B. Avalikule raamatukogule ja lugemislauale:

14) avalikkude raamatukogude ülalpidamiseks ja raamatute muretsemiseks,
eraraamatukogudele toetuse määramiseks, ²⁶⁾ lugemislaudade ülalpeeks;

Lit. C. Avalikule algkoolile:

15) avalikkude algkoolide ülalpeeks:

a) õppejõududele omavalitsuse palga osa, lasteabirahaks, arsti-
abikulude ja asetäitjate tundide tasuks ²⁷⁾ ;

b) algkooli majanduskulude katteks ²⁸⁾

Ptk. VI. Tervishoiu alal:

16) aleviarstile ja muule tervishoiu personalile palkade maksmiseks,
tervishoidliku järelvalve teostamiseks ja haiguste vastu võitlemiseks ²⁹⁾ ;

17) kaitserõugete panemiseks; ³⁰⁾

18) suguhaiguste vastu võitlemiseks ; ³¹⁾

19) suvitus - ja ravitsuskoha korraldamiseks; ³²⁾

20) alevi haigemaja ülalpeeks; ³³⁾

- 22.Vt. Aleviseadus § 3 p.4. ja 5; Maanteede seadus RT 1930,48,309, § 18.
23.Vt. Ajutine aleviseadus § 3 p.6. ja Tuletõrje seadus RT 1936,39,304, §§ 5,21,
27,34-36,39.
24.Vt. Avalikkude algkoolide seadus RT 1931,46,348, § 18;
25.Vt. Ajutine aleviseadus § 3 p.7. ja § 105 ;
26.Vt. Avalikkude raamatukogude seadus RT 1924,77/78,39, §§ 2,7 ja 9;
27.Vt. Avalikkude algkoolide seadus RT 1931,46,348, §§ 20; Õppejõudude tasude
seadus RT 1935,69,605, §§ 21-27 ja Riigiteenijate laste abiraha seadus
RT 1936,93,735.
28.Vt. Avalikkude algkoolide seadus §§ 17,19-21,31-35,48,50,51;
29.Vt. Rahva tervishoiu korraldamise seadus 1928, 2,8; §§ 14,12,13,18,20,31,38;
Külgehakkavate haiguste ja taudide vastu võitlemise ning sellega kaasask.
kulude katm.määrus RT 1920,145/146, 64.
30.Vt. Kaitserõugete panemise seadus RT 1919,25,61 ja RT 1924,130,72 §§ 8 ja 10;
31.Vt. Suguhaiguste vastu võitlemise seadus 1927,1,5, RT 1930, 2,9, § 4 ;
32.Vt. Suvitus- ja ravitsuskohtade seadus RT 1925,109/110,64 § 8 ;
33.Vt. Ajutine aleviseadus § 3 p. 8. ja Rahva Tervishoiu korraldamise seadus.

Ptk. VII. Hoolekande alal:

- 21) hoolekandele kuuluvate laste kasvatamiseks võõrastes perekondades, puudustkannatavatele vanematele laste ülalpidamiseks ja ravitsemiseks toetuse andmiseks ³⁴⁾
- 22) puudustkannatavatele raukadele ja alaliselt töövõimetutele toetuse andmiseks; ³⁵⁾
- 23) vigaste ja kurikalduvustega laste, pimedate, kurtumade, nõrgamõistuslike, vaimuhaigete ja langetõbiste hoolekandeks; ³⁶⁾
- 24) vaimuhaigete või langetõbiste saatmiseks varjupaika või perekonda; ³⁷⁾
- 25) puudustkannatavatele raskejalgsetele ja vastsündinute emadele toetuseks ja arstiabiks; ³⁸⁾
- 26) ajutiselt puudustkannatavatele ja nende perekondadele ning vangistatute perekondadele toetust ja arstiabi laenuna; ³⁹⁾
- 27) õnnetusjuhtumitel toetuseks ja arstiabiks; ⁴⁰⁾
- 28) lisatoetuseks isikutele, kes mõne teise seaduse järgi saavad pensioni, abiraha või muud toetust nii vähesel määral, et sellest äraelamiseks ei jatku; ⁴¹⁾
- 29) toetuseks välismaalastele ja kodakonduseta isikutele; ⁴²⁾
- 30) hoolekandele kuuluvate isikute matmiseks; ⁴³⁾
- 31) hoolealuste ülalpeoks teiste omavalitsuste kodudes; ⁴⁴⁾
- 32) alevi vanadekodu ülalpeoks, personaalile tasude maksmiseks ja majanduslikeks kuludeks; ⁴⁵⁾
- 33) alevi lasteaia ülalpeoks; ⁴⁶⁾
- Ptk. VIII. Ettevõtete alal:
- 34) tapamaja asutamiseks ja liha järelvaatuse korraldamiseks; ⁴⁷⁾
- 35) alevi elektrijaama asutamiseks; ⁴⁸⁾

-
34. Vt. Hoolekande seadus RT 1925,120/121, 80 §§ 51 ja 74;
35. Vt. Hoolekande seadus RT 1925,120/121,80 ja Rt. 1935,43,431, §§ 97-101;
36. Vt. Hoolekande seadus §§ 75,88,121,123;
37. Vt. Hoolekande seadus 126,127;
38. Vt. Hoolekande seadus 42,44;
39. Vt. Hoolekande seadus 90-96;
40. Vt. Hoolekande seadus 129,132;
41. Vt. Hoolekande seadus 3;
42. Vt. Hoolekande seadus 4;
43. Vt. Hoolekande seadus 27;
44. Vt. Hoolekande seadus 104;
45. Vt. Ajutine aleviseadus § 3.p.9.
46. Vt. Hoolekande seadus § 71;
47. Vt. Tapamajade ja liha järelvaatuse seadus RT 1923,108, 94 § 3.
48. Vt. Ajutine aleviseadus § 3 p.5.

Ptk. IX. Alevi üldvaranduste alal:

36) alevi varanduste valitsemiseks ja korrashoiuks ;⁴⁹⁾

Ptk. X Kapitalide kogumise alal kapitalide kogumiseks;

Ptk. XI. Laenude ja protsentide tasumise alal:

37) laenude ja protsentide tasumiseks.⁵⁰⁾

Ptk. XII. Mitmesuguste kulude alal;

38) pensionikapitali maksuks pensioniõiguslike ametnike ja teenijate palkadelt ;⁵¹⁾

39) Eesti Linnadeliidule liikmemaksuks ;⁵²⁾

40) maksude sissenõudmiseks ;⁵³⁾

41) kohtukuludeks⁵⁴⁾ j.n.e.

Toodud aleviomavalitsuste ülesannete loetelu aleviomavalitsuste korralise eelarve nomenklatuuris määratud järjekorras ja liigitusel pole täielik, sest võimata on tegelikult ettenäha pisemat üksikasja alatasa muutavas elus ja sellepärast on sagedasti aleviomavalitsused sunnitud tegema kulusid, millised pole otse ettenähtud kehtivais seadusis, kuid millised on paratamatult tingitud tegelikust olukorrast ja aleviomavalit- suse kui kohaliku omavalitsuse olemasolu peapõhjusest, s.o. kohaliku valitsemisala korraldamisest ja kohalikkude elualade arendamisest.

Eeltoodud aleviomavalitsuste ülesannete loetelu on aga siiski alevi- omavalitsuste ülesandeist ülevaate saamiseks ja statistilisis ajakirjus aleviomavalitsuste kulude kohta üllitatud statistiliste andmete mõist- miseks, millised on tavaliselt rühmitatud alevi kulude eelarve kulude jaotust ja liigitust aluseks võttes, piisav.

Aleviomavalitsuste üldine eelarve jaguneb korraliseks ja erakorrali- seks, kuid erakorraline eelarve ei erine aleviomavalitsuse korralisest eelarvest kulude seaduslike aluste poolest, sest samad seadused, milli- sed kohustavad alevi korralise eelarve korras kulusid tegema, sunnivad alevi ka erakorralistele väljaminekutele. Vahe seisab ainult kulude iseloomus.

49. Vt. Ajutine aleviseadus § 3 p.2.

50. Vt. Ajutine aleviseadus § 105 p.7.

51. Vt. Pensioni seadus RT 1936, 76, 619 §§ 1,12,16;

52. Vt. Omavalitsuste liitude seadus RT 1926,31,42 ja Eesti Linnadeliidu põhikiri RT 1926, 70;

53. Vt. Ajutine aleviseadus § 141 ja Administratiiv sissenõudmise seadu- se muutmise seadus RT 1936, 29,189 § 3;

54. Vt. Ajutine aleviseadus § 105 p.6. ja § 96, p.4;

Alevivalitsuste arvepidamise korra järgi loetakse korralisteks kuludeks niisugused kulud, mis enamvähem alalised ja aast-aastalt kordudes lähevad tavaliste tarviduste rahuldamiseks, erakorralisteks, mis tekivad suurematest juhuslikkudest ja muutlikkudest tarvidustest. Erakorraliste kulude hulka kuuluvad: kinnisvara ja vallasvara suuremal arvul muretsemine, hoonete ehitamine ja nende kapitaalremondid, erikapitalide ja fondide asutamine, lühiajaliste laenude tasumine ja muude laenude (võlgade) kustutamine enne tähtaega. ⁵⁵⁾

Eraldi, aleviomavalitsuste üldisele eelarvellingisana, esineb veel alevite jõuvankrite - ja bensiinimaksu summade kasutamise eelarve alates 1935. aastast, kuna varem alevitele antud jõuvankrite - ja bensiinimaksusummad kasutati avalikkude teede, tänavate ja sildade ehitamiseks aleviomavalitsuste poolt üldise eelarve korras. ⁵⁶⁾

Aleviomavalitsuste kulude eelarveline liigitus ja jaotus annab küll ülevaate aleviomavalitsuste kulude iseloomust ja kulude suurusest, kuid aleviomavalitsuste kulude uurimisel nende eelarvelise jaotuse järgi, ei suuda meie vastust anda küsimusele, kuivõrd on aleviomavalitsustele jäetud kehtivate seadustega vabad käed oma majanduse juhtumiseks ja kohaliku elualade arendamiseks ning kuivõrd on aleviomavalitsused seotud kehtivate ettekirjutustega kulude tegemisel, seega olles ainult riigi keskvoimu kohapealseiks täidesaatjaiks organeks.

Lähtudes sellest seisukohast, millisel määral on aleviomavalitsused ise otsustajad kuludetegemise sihi kui ka kulude suuruse määramisel, võime kõik aleviomavalitsusel lasuvad ülesanded jagada üldiselt kolme ossa ja nimelt:

1) ülesanded, millede teostamine on alevitele kohuseks vastuvaidlematult ja milliste ülesannete täitmise ulatus, s.o. kulude suurus, on kindlapiirilisel seadustega või määrustega kindlaksmääratud. Selliste aleviomavalitsustel lasuvate ülesannete täitmisel puudub aleviomavalitsusel peaaegu igasugune otsustamisvabadus ja aleviomavalitsus on kohustatud need kohustused tõrkumise korral täitma kas järelvalveasutuste nõudmisel või kohtuotsuste põhjal. Sarnaste ülesannete hulka kuuluvad näiteks: tuletõrjele toetuse määramine, avaliku raamatukogule raamatute ostmine, algkooli õpetajatele palga ja lasteabiraha maksmine ning arstiabi andmine j.n.e. Neid kulusid võiks nimetada absoluutmääratuiks.

55. Vt. Alevivalitsuste arvepidamise kord RT 1931, 102, 726 § 9.

56 Vt. Siseministeeriumi omavalitsuste osakonna ringkiri 15. jaan. 1935. nr. 1938 ja Teedekapitali summade alal omavalitsuste tulude ja kulude eelarvete ning aastaaruannete määrus RT 1937, 26, 240.

2) ülesanded, millede täitmine on aleviomavalitsusele kohuslik ja millede täitmist võidakse alevivalitsuselt nõuda, kuid missuguste ülesannete täitmise ulatuse suhtes on aleviomavalitsusele jäetud enam-vähem vabad käed ja millede täitmise ulatuse tingib kas ainult aleviomavalitsuse enese tahe või tegelik olukord. Niisuguste ülesannete täitmist võidakse aleviomavalitsuselt kohtuga nõuda, kuid täitmise ulatus jääb aleviomavalitsuse määrata. Näit: Alevisekretäri palkamine on sunduslik, palga määramine oleneb alevivolikogust ja palgatavaga saadavast kokkuleppest. Kanda alevi algkooli majanduskulud on sunduslik, kuid majanduskulude suuruse määrab ära tegelik olukord ja alevivolikogu tahe. Sama kehtib ka teede ja tänavate korrashoiu ja suurema osa kõigi eelloetletud aleviomavalitsuste ülesannete suhtes. Selliseid kulusid võiks nimetada relatiivmääratuiks.

3) ülesanded, mille täitmine kui ka ulatus on absoluutvaba. Sarnaste ülesannete täitmist ei saa keegi aleviomavalitsuselt nõuda, veel vähem on kellegil õigus kaevata niisuguste kohustuste täitmise ulatuse suhtes. Niisuguste ülesannete hulka kuuluks: parkide asutamine, Linnadeliidu liikmeks astumine, lasteaedade ülevalpidamine j.n.e. Sarnased kulud võiks nimetada absoluutmääramatuiks.

Absoluutmääratud kulud määratakse seadustega kindlaks kas kindlasummaliselt, mingisuguse koefitsiendiga või suhtarvuga, millise summa suurusele aleviomavalitsus pole võimeline mingisugust mõju avaldama. Vähemalt pole alevivalitsus õigustatud kulutama vähem ettenähtud määrast.

Relatiivmääratud kulude juures oleneb kulude suuruse miinimum tavaliselt mingisugustest paratamatuist, möödapääsematuist tingimustest ja see tõttu lähenevad relatiivmääratud kulud kord absoluutmääratuile, kord absoluutmääramatuile. Näiteks aleviomavalitsused on kohustatud algkooliruumi kütma. Küttekulude suurus oleneb kütetavate ruumide suurusest, küttekoldede headustest, puht objektiivseist tingimustest, millistele alevivalitsused tavaliselt pole suutelised tundavat mõju avaldama, seepärast pole alevivalitsused suutelised tavaliselt mõjutama kuigi palju kütte kulude summa suurust ja seega on küttekulud vägagi lähedased absoluutmääratuile. Alevivalitsus on kohustatud ka algkoolimaja sisustama, kuid sisustus võib olla äärmiselt luksuslik või piirduda ainult möödapääsematult vajaliku ja lihtsaga, mille tõttu kulud sisustusele võivad summalt suuresti erineda vastavalt alevivalitsuse majanduslikule võimalusele ja aleviomavalitsuse tahtele, ning oma iseloomult läheneda kas absoluutmääratuile või absoluutmääramatuile kuludele.

Absoluutmääramatud kulude üle otsustavad aleviomavalitsused sõltumatult.

Nii võivad alevivalitsused ülevalpidada suvelasteaeda või mitte, ehitada supelbasseini või mitte arvestades siinjuures ainult oma tahte ja majandusliku olukorraga. Absoluutmääramata kulude tegemiseks on aleviomavalitsuste tahe juriidiliselt sõltumata.

Selline aleviomavalitsuste ülesannete klassifitseerimine on huvitav selles mõttes, et aleviomavalitsused majandusliku olukorra avardumisel võtavad täitmisele laiemas ulatuses punkt 2. all näidatud ülesandeid ja pühendavad tähelepanu ka punkt 3. näidatud ülesandeile. Kriisiaegadel näeme aga, et aleviomavalitsuste eelarved sisaldavad ainult punkt 1. all näidatud kulusid ning punkt 2. all näidatud kulusid minimaalses suuruses. Punkt 3. all näidatud kulud ei oma aga kriisiaegadel alevites mingisugust osatähtsust.

A l e v i o m a v a l i t s u s t e k u l u d .

Aleviomavalitsuse kulude üksikasjalikumale vaatlusele asudes on huvitav võrrelda aleviomavalitsuste kulude mahtu kogu riigi ja teiste kohalike omavalitsuste kulumahuga:

1934/35 a. kulud korralised kui ka erakorralised, kokku: ⁵⁷⁾

(tuhandates kroonides)

riigil	73834,0
linnadel	9742,4
maavalitsustel	3946,8
valdadel	4171,3
alevitel	319,8

k o k k u 92014,3 , missugusest summast aleviomavalitsuste kulud moodustavad 0,34 %. Arvestades asjaoluga, et 1934 a. rahvaloenduse andmetel elas Eestis 1126413 inimest, nendest alevites 26819, siis alevite rahvastik moodustab riigi rahvastikust 0,24 %, millest järgneb, et alevite kulude osatähtsust kogu kuludest on siiski suurem, kui alevi rahvastiku osatähtsust kogu rahvastikust.

Nagu eeltoodust näha, on aleviomavalitsuste kulud teiste riigi võimuorganite kuludega võrreldes väga väiksed ja arvestades veel sellega, et eeltoodud arvestuses pole arvestatud riigi eriettevõtete erieelarveid, siis osutuks alevite kulude osatähtsust veelgi väiksemaks toodust.

Üllitatud statistilised andmed aleviomavalitsuste kulude ja tulude kohta ei võimalda teha üksikasjalikumaid järeldusi aleviomavalitsuste poolt tehtud kulude piisavusest aleviomavalitsusil lasuvate ülesannete täitmiseks ja samuti pole võimalik järeldada, kas aleviomavalitsused on kasutanud kõik neil olevad võimalused tulude hankimiseks ning kas aleviomavalitsused on vastavalt neil lasuvate ülesannete tähtsusele teostanud ka kulusummade jaotust.

57. Vt. Riigi Statistika Keskbüroo väljaanne 1937a. "Eesti arvudes " lehek. 194,202,203 ja 204.

Selleks, et aleviomavalitsuste kulude ja nende katteks vajalikkude tulude lähemale analüüsile laskuda, on kõigi alevite kohta vajalike üksikasjalike andmete puudumisel otstarbekohane võtta erilise vaatluse alla üks alevitest, ning selle alevi üksikasjaliku vaatluse tulemusi rakendada kõigi olevate alevite kohta niipalju, kui see võimalik. Niisuguseks aleviks peab paratamatult olema alev, mille kohta ülevaate koostajal olemas kõigekülgsed vajalikud andmed ja millega ülevaate koostaja on lähemalt tuttav. Selliseks aleviks on Antsla alev kus käesoleva ülevaate autor on töötanud oma elukutselise tegevuse tõttu ligi kaheksa aastat.

Teiseks põhjuseks, mis eriti eelitab Antsla alevi majandusliku seisukorra erilist analüüsi ja vastavate tulemuste rakendamist üldiselt ka teiste alevite kohta on asjaolu, et Antsla alevit võib pidada üheks tüübilisemaks kõigist Eesti alevitest.

Eeltoodud väite tõenduseks võiks tuua järgmist. Aluseks võttes 1934. a. rahavaloenduse andmed alevite rahavastiku kohta selgub, et Antsla alevi elanikkude arv 1558 on väga lähedane kogu alevite elanikkude arvu aritmeetilisele keskmisele, mis on 1568 (ilma N.Jõesuuta) Umbes sama lähedal oma elanikkude arvuga seisab kogu alevite elanikkude aritmeetilisele keskmisele Kallaste alev, kus 1934.a. elas 1605 elanikku, kuid Kallaste alev on oma elanikkude osistumisel tööharude järgi tunduvalt erinev alevite elanikkude üldisest osistumisest tööharude järgi.

Kui kõik 16. alevit, nende seas ka vahepeal linnaõiguse saanud Otepää järjestada nende elanikkude arvu järgi alanevas järjekorras siis asuks rea keskel Antsla alev ja seega mediaaniks osutuks Antsla alevi elanikkude arv 1558.

Veel rohkem kui rahavastiku arv iseloomustab Antsla alevit kui tüübilist alevit rahavastiku ositumine tööharude järgi protsentides ⁵⁸⁾

	Põllu- majandus	Tööstus.	Kaubandus.	Transport ja side.	Ühisk. teg.	Maja ja isiku teen.	Väljaspool toodud.
Alevite keskmine	22,7	43,6	10,0	6,7	6,5	2,6	7,9
Antsla alev	22,3	43,8	11,1	5,6	5,7	1,9	9,6

Toodust on näha, et Antsla alev on eriti tüübiline rahavastiku ositumisel tööharude järgi just peatööharede, s.o. põllumajanduse, tööstuse, kaubanduse ja transpordi suhtes. Eriti omapärase rahavastiku jagunemisega tööharude järgi on Kallaste alev, kus põllutöölisi on 65,5 %, seega osutudes peaaegu ainult põllutöölise aleviks. Selle vastu on Sindi alevis tööstustöölise protsent kõrge, s.o. 80,2 %, seega moodustades tööstustöölise alevi.

58. Vt. " Eesti arvudes" lehek.18.

Kuivõrd Antsla aleviomavalitsuse kulud lubavad ennast võrrelda kõigi teiste aleviomavalitsuste kuludega ja kuivõrd aleviomavalitsuse kulude kohta tehtud järeldused võivad kehtivad olla kõigi teiste aleviomavalitsuste suhtes, seda aitab osalt selgitada alltoodud tabel, milles on võrreldud Antsla aleviomavalitsuse ja kõigi teiste aleviomavalitsuste 8. aasta, s.o. 1928/29 - 1935/36. aastate kulude kogusummad, kulude protsentuaalset jagunemist ja iga alevi elanikule keskmiselt langevaid kulusummasid.

T a b e l nr. 1. ⁵⁹⁾

Kulude nimetus	Antsla alevi 1928/29 - 1935/36. m.a.				Kõigi alevite 1928/29 - 1935/36. m.a.			
	kulude kogusumma	kulude % korralisest kulust	Kulude % kogu kulust	kulud ühe elaniku kohta senti des	kulude kogusumma 1000 kroonides.	kulude % korralisest kulust	kulude % kogu kulust	kulud ühe elaniku kohta sentides.
	Kr.							
I-II. Alevivolikogu ja alevivalitsus	39593,00	25,7	21,6	328,5	638,3	26,8	20,9	287,5
II. Sotsiaal-administratsioon	2221,00	1,3	1,2	18,4	33,5	1,4	1,1	15,1
III. Heakord	15785,00	10,2	8,7	130,9	362,6	15,5	11,9	163,3
IV. Haridus	41187,00	26,7	22,6	341,7	527,3	22,4	17,3	237,5
V. Sellest alevi kool	37192,00	24,2		258,8	477,1	20,2		214,9
VI. Tervishoid	3451,00	2,1	1,9	28,6	48,6	2,1	1,6	21,9
VII. Hoolekanne	29101,00	19,5	16,0	241,4	330,0	14,2	10,8	148,7
VIII. Kapitalid	650,00	0,4	0,4	5,3	44,6	1,9	1,5	20,1
IX. Laenude ja protsentide tasumine	15542,00	10,1	8,5	128,9	239,1	10,2	7,8	107,7
X. Mitmesugused kulud	6243,00	4,00	3,4	51,8	128,1	5,5	4,2	57,7
Korralised kulud kokku	153773,00	100,00	84,3	1276,00	2352,1	100,00	77,1	1059,5
Erakorralised kulud kokku	28564,00		15,7	237,0	699,2		22,9	315,0
Kokku korralised ja erakorralised kulud	182337,00		100,00	1513,0	3051,3		100,00	1374,5

59. Tabel nr. 1. on koostatud Riigi Statistika Keskbüroo 1937 a. väljaande " Eesti Arvudes " lehek 203 ja " Eesti Statistika kuukirjas " nr. 193 (12) - 1937 a. lehek 634 leiduvail andmeil.

Eeltoodud tabelist nähtub, et korraliste kulude jagunemine Antsla alevis vastavalt kulurühmadele, millised kulurühmad alevite eelarvetes esinevad eelarve peatükkidena, on väga lähedane üldse alevite eelarveliste kulude jagunemisele. Suuremad hälved esinevad ainult hariduse, hoolekande ja heakorra kuludes.

Kui lähtuda seisukohalt, et aleviomavalitsusile kõigile on seadusiga pandud ühesugused ülesanded ja seadusiga antud ühesugused tulude hankimisvõimalused, siis tuleb vaadelda aleviomavalitsusile kui seaduse ees võrdsete kohustusiga ja võrdsete õigustega varustatud üksuseile. Tegelikult aleviomavalitsused ei evi aga siiski võrdseid kohustusi kulude tegemiseks ega võrdseid võimalusi tulude hankimiseks. Erinevused kulude tegemise kohustuses ja tulude hankimisvõimaluses on tingitud paljuist tegelikeist kohapealseist tingimustest. Nii erinevad alevid üksteisest elanike arvu, elanike sotsiaalse kihituse või tööharudesse jagunemise, maaala suuruse, asukoha, mitmesuguste majandusliikude tegurite j.n.e. tõttu, millised asjaolud kõik mõjutavad ja määravad aleviomavalitsuste kulude kui ka tulude suuruse. Peale loetletud põhjuste mõjutab aleviomavalitsuste kulude ja tulude suurust kui ka jagunemist tunduvalt aleviomavalitsuste juhtivate organite tahe.

Aleviomavalitsuste kulu- ja tulusummade erinevuses on vajalik leida ühtlane mõõdupuu aleviomavalitsuste kulude kui ka tulude mahu omavaheliseks võrdlemiseks ja, et otsustada, kas ja kuidas aleviomavalitsused üldse või mõni neist on täitnud aleviomavalitsusile seadusiga pandud ülesanded, mis suguses vahekorras on aleviomavalitsuste kohuslikud kulud aleviomavalitsuste võimalike tuludega, ning kui võrd on aleviomavalitsused praeguses olukorras ise suutelised oma kulude ja tulude mahtu ning jagunemist kujundama.

Selleks vahendiks alevite kulude ja tulude omavahelistel mitmesugustel võrdlemistel võivad olla alevi või alevite ühe või paljude aastate kulu- tulusummade ridadest arvatud keskmised või keskmised suhtarvud. Näiteks: kui ei või öelda, et teatud alevi kohta paljude aastate kestel stabiilsena püsinud suhtarv, mis näitab alevivalitsuse ülalpekulude ja kulude kogusumma suhet tõendab, et aleviomavalitsus paratamatult teatud osa kuludest on sunnitud andma alevivalitsuse ülalpeeks, siiski tõendab nimetatud suhtarvu stabiilsus aastate kestel seda, et põhjuste kompleks, mis sundis aleviomavalitsust kulutama alevivalitsuse ülalpeeks teatud kindla summa või stabiilse osa kogu kuludest, on jäänud vaadeldud aastate kestel püsima.

Samuti võime teatud alevi ühe või mitme aasta teatud kulurühma ja kogukulude suhte võrdlemisel kõigi alevite ühe või mitme aasta sama kulurühma ja kogukulude suhtega või teatud alevi igale elanikule langeva kulu-

tulusumma võrdlemisel üldse alevite üksikule elanikule langeva tulu- kulu- summaga järeldada, millist tähelepanu, võrreldes teiste alevitega, nimetatud alev on pühendanud mõnele aleviomavalitsusel lasuvale ülesandele või ülesannete grupile, kui kõrgelt on maksustatud alevi kodanikud j.n.e.

Toodud tabel aitab tõendada, et Antsla alev on tüübilisemaid alevaid, sest Antsla aleviomavalitsuse kaheksa aasta, s.o. 1928/29 m.-aastate kulude kugusumma jagunemine kulupeatükkide järgi protsentides on väga sarnane kõigi alevite samasugusele kulude jagunemisele. Märkatav erinevus esineb ainult hariduse, hoolekande ja hekorra kuludes. Haridusele ja hoolekandele on Antsla alev tunduvalt suurema osa omast korralisest eelarvest kulutanud, kui üldse alevit keskmiselt. Nii on Antsla alev kaheksa aasta korraliste kulude kogusummast kulutanud haridusele 26,7 %, kõik alevit samal ajal keskmiselt ainult 22,42 %, hoolekandele Antsla alev 19,5 %, kõik alevit 14,2. Vähem kui üldse alevit keskmiselt on Antsla alev kulutanud heakorrale, s.o. 10,2 % kõigi alevite keskmise 15,5 % vastu. Kulusid iga alevi elaniku kohta kõnesoleva aja kestel on aastas keskmiselt Antsla alevis olnud 1276 senti, alevitel üldse 1060 senti; erakorralisi kulusid 237 senti kõigi alevite keskmise 315 senti vastu. Kokku tõusevad kulud Antsla alevis vaadeldud aastate kestel keskmiselt 1513 sendile aastas, üldse alevite aastakeskmise 1374 vastu.

Kerkib ülesse küsimus, miks on Antsla alevis korralistest kuludest haridusele ja hoolekandele langev osa suuremad ning heakorrale langev osa väiksemad, kui üldse alevites keskmiselt. Selle fakti põhjuseks on arvatavasti asjaolu, et Antsla aleviomavalitsust on vaadeldud aastate kestel juhtinud sotsialistid ja vastavalt nende töökspidamisele on erilist tähelepanu pööratud haridusele ning hoolekandele. Heakord on sellevastu kannatanud vajalikkude summade puudumisel, kuid siiski mitte sellisel määral, nagu seda võik järeldada võrdluseks võetud suhtarvudest, sest Antsla aleviomavalitsus on üldse iga elaniku kohta rohkem kulutanud kui teised aleviomavalitsused. Kui korralised kulud elaniku kohta alevites ~~kõrrutada~~ 100-ga, siis oleks see arv Antsla alevis elaniku kohta 120,4. vaadeldud aastate kestel.

Et selgusele jõuda, kas ja kuidas aleviomavalitsused on täitnud neile pandud ülesandeid, tuleb laskuda aleviomavalitsuste kulude üksikasjalikumale analüüsile. Sellist analüüsi pole aga võimalik teostada käesoleva kirjutise piirides, kui arvesse võetakse kõigi alevite kõik kulud pikema ajavahemiku kestel. Selline katse vajaks kõigi alevite kohta täieliku ülevaate, mitmesuguste ja väga üksikasjalike andmete olemasolu, millised andmed aga puuduvad.

Toodud põhjustel paratamatult on piiratud ainult üksiku, s.o. Antsla levi kulude lähema analüüsiga, et saadud tulemuste põhjal teha järeldusi kõigi aleviomavalitsuste kohta, niipalju kui seda asjaolud üldse lubavad.

Selleks on toodud tabel Antsla alevi 1935/36 m.a. kulude üle kõrvuti kõigi alevite sama aasta kuludega, missugune tabel on koostatud Eesti Statistika kuukirjas 193(12) -1937 a. V. Feldmanni artiklis " Linnade ja alevite tulud ja kulud 1935/36 m.a. avaldatud andmetel.

T a b e l nr. 2.

Kulude nimetus	Antsla alevi 1935/36 m.a.			Kõigi alevite 1935/36 a.m.a.			
	kulude kogusumma Kr.	kulude % korralistest kulu-dest	kulu summa ühe elaniku kohta senti- des	kulude kogusumma Kr.	kulude % korralistest kulu-dest	Kulude % kõi- gist kulu-dest	kulu summa ühe elaniku kohta senti- des.
Korralised kulud.							
I. Alevivolikogu	89	0,5	6	1379	0,5	0,4	5
II. Alevivalitsus	4760	29,0	305	80251	30,0	22,4	319
sellest 1) palgad	3945	24,1		48633	18,1	13,5	
III. Sotsiaalne administr.	83	0,5	5	3207	1,1	0,9	13
sellest 1) üldkulud	30			350		0,1	
2) vaestelaste kohus	49			1324		0,4	
sellest: palgad	37			1017		0,3	
3) alevi arestimaja	4			1533		0,4	
IV. Heakord:	1323	8,1	85	26630	9,9	7,4	106
sellest: 1) palgad	60			3648		1,0	
2) planeerimistööd	175			1751		0,5	
ehitus järelvalve	-			304		0,1	
tänavate sillutam.	-			3023		0,8	
tänavate korrashoid	241			8368		2,3	
pargid ja puisteed	-			1043		0,3	
tuletõrje	155			3315		0,9	
muud	692			5178		4,1	
V. Haridus:	4162	25,3	267	64266	24,0	17,9	255
sellest: 1) üldkulud	-			4385		1,2	
2) raamatuk. ja lugemislauad	516	3,1		2511		0,7	
sellest: palgad	60			370		0,1	
3) algkool	3646	22,2		57370	21,3	16,0	
sellest palgad	2394			25578		7,1	
VI. Tevishoid:	430	2,6	27	5470	2,1	1,5	22
sellest: 1) palgad	420			2379		0,8	
2) muud	10			2731		0,7	
VII. Hoolekanne:	3290	20,00	211	42620	15,9	11,9	169
sellest: 1) lahtine hoolekanne	3090			38320		10,7	
2) alevi vanadek.	60			3569		1,0	
3) lasteaed	140			731		0,2	
sellest: palgad	128			623		0,2	
VIII Alevi ettevõtted:	-			-			
IX. Kapitalid	-			2542		0,7	10

Kulude nimetus	Antsla alevi 1935/36 m.a.			Kõigi alevite 1935/36 a.m.a.			
	kulude kogusumma Kr.	kulude % korralistest kulu-dest	kulu summa ühe elaniku kohta senti-des	kulude kogusumma Kr.	kulude % korralistest kulu-dest	kulude % kõigist kulu-dest	kulu summa ühe elaniku kohta senti-des.
Laenude ja protsentide tasumine sellest: 1) laen 2) protsendid	1843	11,2	118	25523	9,5	7,1	101
I. Mitmesugused kulud	461	2,8	29	16040	6,0	4,4	64
K o k k u	16441	100,0	1053	267978	100,0	74,6	1064
Erakorralised kulud	5453			91026		25,4	
Kinnisvarade soetamine	5299			16299		4,5	
Kapitalide asutamine	-			3200		0,9	
Laenude tasumine	-			57366		16,0	
Heakorra kulud	154			8730		2,4	
K o k k u	21894			359004		100,00	

Nagu tabelist näha, on Antsla alevi 1935/36 m.a. korraliste kulude osistumine alevi ülesannete järgi väga sarnane kõigi alevite sama aasta kulusumma osistumisele. Samuti on Antsla alevi igale üksikule elanikule langev kulusumma lähedane kõigi alevite kohta arvestatud keskmistele. Nii on 1935/36. m.a. Antsla alevis elaniku kohta korralisi kulusid 1053 senti, kõigis alevites keskmiselt 1064 senti; Antsla alevi korraliste kulude summa 16441 krooni, kõigi alevite korraliste kulude aritmeetiline keskmine 1788², kusjuures suurim korraliste kulude summa oli 37408 krooni Kunda alevil, väiksem 4506 krooni Võõpsu alevil. Ka eeltoodu õigustab teatud määral Antsla alevi kui realselt oleva alevi, kohta tehtud järelduste üldistamist teistele alevitele, sest Antsla alev on väga lähedane alevite mingisugusele abstraktsele keskmisele, *alevi tüübile*.

1935/36 a. on Antsla alev rohkem kulutanud omast korralisest eelarvest hoolekandele 4,1 %, s.o. 20,0 % kogu alevite keskmise 15,9 % asemel, samal ajal on Antsla alev vähem kulutanud mitmesugusteks väljaminekuteks, s.o. 2,8 % 6,00 % asemel. Muis osis on kulud jagunenud enamvähem vastavalt kõigi alevite kuludesumma jagunemisele.

Antsla alevi, kui ka teiste alevite 1935/36 m.a. kulude iseloomustamiseks võiks märkida järgmist:

Aleviolikogu alal on Antsla alev 1935/36 a. kulutanud 89,00 krooni, sellest tulumaksu ja revisjoni komisjonile päevarahadena 77,00 kr. Komisjonide liikmete tasu päevas Antsla alevis on 1,00- 2,00 krooni, vastavalt sellele

kas komisjoni istung kestab kogu tööpäeva või ainult osa sellest. Nimetatud tasu ei või pidada kõrgeks, kuid nagu 1935/36.m.-a. kohta üllitatud andmetest ⁶⁰⁾ näha, pole mitmed alevid; Otepää, Kärdla, Kilingi- Nõmme, üldse sentig kulutanud alevivolikogu alal ettenähtud kuludeks, kuna mõned teised alevid on kulutanud ainult mõne krooni, siis kerkib küsimus, kas nimetatud aleviomavalitsused pole mitte alevi kulude eelarve peatükk I all ettenähtud kulusid kandnud mõne teise kululiigi alla, või on nimetatud aleviomavalitsused täitmata jätnud neile seadustega peale pandud kohustused alevivolikogult valitud komisjoniliikmetele tasu maksmise alal. Nii näeb Tulumaksu seaduse § 29 ette, et alevi tuluhindamise komisjoni esimees ja liikmed saavad tasu alevi kassast: Kuigi tõusetunud küsimusele pole vajalike andmete puudumisel võimalik rahuldavat vastust anda, siiski võib oletada, et aleviomavalitsused pole 1935/36.m.-a. eriliselt lahke käega teinud kulusid alevivolikogu alal. Igatahes võib kindlasti öelda, et aleviomavalitsusel pole võimalusi teostada nimetamisväärt kokkuhoidu kuludes alevivolikogule, ennem võib arvata, et aleviomavalitsused pole maksnud ettenähtud komisjonidele küllaldast tasu neilt aleviomavalitsusele tehtud teenete eest.

Alevivalitsuse ülalpeoks on Antsla alev kulutanud 1935/36.m.a. 4760 krooni või 29,0 % omast korralisest eelarvest. Samal aastal on kõik alevid üldse kulutanud alevivalitsuste ülalpeoks 30,0 % eelarvest. 1935/36.m.-a. eelneva kaheksa aasta kestel on Antsla alevi korralistest kuludest kulutatud alevivolikogule ja alevivalitsusele 25,7 %, kõik alevid üldse 26,8 %. Alevivolikogu ja alevivalitsuse kulud nimetatud aja kestel ühele elanikule olid Antsla alevis 328 senti aastas, kõigis teistes alevites keskmiselt 287,5 senti aastas. Vaadeldes Antsla alevi kulusummasid alevivalitsusele peab mainima, et neid kulusid ei saa pidada liialdatuks, sest aleviomavalitsuste teenijate palgad on üldiselt väiksemad umbes samal astmel olevate riigiteenijate palgast. Antsla alevis saab alevivanem palka 60,00 krooni ja kaks alevivalitsuse liiget kumbki 20,00 krooni kuus. Seda palka ei või pidada kõrgeks, kuid kuna siiski paljudes alevites alevivanem ja alevivalitsuseliikmed üldse nimetamisväärt palka ei saa, sest nende palk paljudes alevites kõigub 5-30 krooni piirides, siis on see asjaolu, et Antsla alevis alevivalitsuse liikmete palgad on kõrgemad alevivalitsuse liikmete keskmistest palgast, suurel määral mõjustanud nähet, et Antsla alevis 1935/36.m.-a. alevivalitsuse liikmete ja teenijate palgad moodustasid korralistest kuludest 24,1 % alevite keskmise 18,1 % vastu, kuigi kokku kulud alevivalitsuse ülalpeoks 1935/36.m.-a. protsentuaalselt kui ka absoluutsummal olid väiksemad alevite keskmisest.

60. Vt. Eesti Statistika kuukiri 193 (12) -1937, lehek 634.

Kokkuvõttes võib öelda, et kulud alevivalitsuste ülalpeeks on olnud minimaalsed. Põhjuseks, miks alevivalitsuste ülalpidamiskulud on püsinud miinimumi lähedal, on aleviomavalitsuste majanduse halb seisukord ja asjaolu, et alevivalitsuse teenijate palgad on seadusandluselt reguleerimata ja, et aleviteenijad loetakse vabateenijaiks,⁶¹⁾ mille tõttu aleviteenijatel raske on oma palgaolude parandamiseks välja astuda.

Kulud sotsiaalsele - administratsioonile on alevites tähtsusetu. Nii moodustasid nimetatud kulud 1935/36.m.-a. Antsla alevis 0,5 %, alevites üldse keskmiselt 1,1 %. Kulud sotsiaalsele - administratsioonile alevites koosnevad peamiselt sõjaväeteenistuskohustuste täitmise, vaestelastekohtu ülalpeo, arestikambri korraldamise ja vangide toidu ning küüdikuludest. Vangide toitmise ja saatekulud on alevite eelarvetes tegelikult läbikäivateks summadeks, kuna nimetatud kulud tasutakse alevivalitsustele kohtuministeeriumilt. Antsla alevil oli 1935/36 m.-a. kulusid vangide edasi-
saatmiseks ainult 4,00 krooni, millest on tingitud ka sotsiaalsele - administratsiooni kulude väike protsent Antsla alevis 1935/36 m.a. Antsla alevi 1935/36.m.a. sotsiaalsele - administratsiooni kulude lähemal vaatlusel näeme, et alev on nimetatud aastal kulutanud kutsealuste vastuvõtukomisjoni saatmiseks 20,00 krooni, missugused kulud on möödapääsematult kohuslikud ja minimaalsed, sest kutsealustele on antud ainult sõidupilet raudteel komisjoni ja tagasi. Vaestelastekohtu ülalpeeks on makstud 49,00 sellest kohtuliikmetele tasudeks 37,00 krooni. Toodud tasu eest on aastas peetud 12 kohtuistungit, millest osa võtsid vähemalt kolm kohtuliiget. 1935/36.m.-a. eelnevate aastate kestel on Antsla alev keskmiselt oma korraliste eelarvete kuludest annud sotsiaalsele - administratsioonile 1,3 %, kõikialevid üldse 1,1 % keskmiselt aastas. 1928/29.m.-a. - 1935/36.m.a. kestel on keskmiselt aastas sotsiaalsele - administratsioonile kulusid olnud Antsla alevil iga elaniku kohta 18,4, üldse alevites 15,1 senti. Toodud aluseks võttes võib järeldada, et see, mis on öeldud Antsla alevi sotsiaalsele - administratsiooni kulude kohta, on maksev üldiselt kõigi alevite sotsiaalsele - administratsiooni kulude suhtes, s.o., et aleviomavalitsuste väljaminekud sotsiaalsele - administratsioonile on miinimum võimalikust.

Heakord on alevites valulapseks. Olgugi, et aleviomavalitsuste ülesanded heakorra alal on laialdased, siiski on nad seadustes väljendatud tavaliselt ainult deklaratiivselt, ilma määratud ülesande täitmise ulatust kindlaksmääramata. Arvestades tõsiasjaga, et heakorra alal alevitel lasuvate ülesannete täitmisest pole otseselt huvitatud üksiki isik, nii nagu seda näiteks hoolekande alal hoolekande kohustuse täitmisest on huvitatud

61.Vt. Ajutine aleviseadus § 101 ja Riigikohtu Adm. t. 823 i/28;

abivajaja ja, et heakorra alal aleviomavalitsuste ülesannete täitmise ulatus on lähemalt määramata, väljaarvatud ainult kulud tuletõrjele, siis tavaliselt kulude kärpimise vajadusel pööratakse meelsamini heakorra kulude kärpimisele. Tagajärg on, et kulud heakorrale, hoolimata heakorra suurest tähtsusest, moodustavad alevite eelarvetes tagasihoidliku protsendi. 1935/36. m.-a. kulutati Antsla alevis heakorrale korralistest kuludest 8,1 %, alevites üldse 9,9 %. 1928/29. m.-a. - 1935/36. m.-aastate korraliste kulude kogusummast on Antsla alevis heakorrale kulutatud 10,2 %, üldse alevites keskmiselt 15,5 %. Tulemus on, et 1935/36. m.-a. kulutati Antsla alevis platside, sildade ja üle 10-ne kilomeetri tänavate korrashoiuks ainult 241,00 krooni. 1929 a. kuni 1935. aastani on alevisse juurde ehitatud ainult 250 meetrit sillutatud tänavaid, ja sedagi teedeministeeriumilt otse selleks otstarbeks määratud jõuvankrite - ja bensiinimaksu ning hädaabitööde korraldamise summade arvel. Alevi tänavatest ja platsidest on üle 90 % sillutamata. 1928.-1935. a. kestel pole alevi tänavaid kordagi kruusatatud ja sellepärast pole ka põhjust imestada, kui tänavad kohati, vihmastel aegadel, muutuvad läbipääsemaituiks. Kuigi teised alevid heakorrale rohkem on kulutanud, kui Antsla alev, siiski pole mingisugust olulist põhjust järeldada, et teistes alevites heakorra alal, missugusel alal vajalikkude ülesannete täitmine osutub eriti kulukaks, olukord tunduvalt parem võib olla. Rohkem kui muude ülesannete kohta võib öelda, et heakorra alal pole aleviomavalitsused kaugeltki suutnud täita neil lasuvaid kohustusi.

Haridusele on Antsla alev 1935/36. m.-a. kulutanud 25,3 % korralistest kuludest, sellest 22,2 % alevi algkoolile. Samal ajal on alevid üldse kulutanud haridusele 24,0 %, sellest algkoolidele 21,3 %. 1928/29. m.-a. - 1935/36. m.-a. korraliste kulude kogusummast on Antsla alev andnud haridusele 26,7 %, alevid üldse keskmiselt 22,4 %, sellejuures on Antsla alevis kulud algkoolile olnud 24,2 %, alevites üldse keskmiselt 20,2 %. Kulud haridusele Antsla alevis 1929-1935 a. on olnud keskmiselt 341,7 senti inimesele, üldse alevites keskmiselt 237,5 senti. Nagu toodust näha on Antsla alevis kulud haridusele olnud suuremad alevite hariduskulude keskmisest. Põhjus, miks Antsla alevis kulud haridusele on tavalisest kõrgemad on, nagu seda ka eespool juba märgitud, et aleviomavalitsuse juhtivad organid on erilist tähelepanu pühendanud haridusele. Hoolimata sellest ei või siiski öelda, et alevivalitsus oleks suutnud haridusalal püstitatud ülesandeid täielikult täita. Nii puudub senini 250 õpilasega algkoolil saal, mille tõttu võimlemistundisid tuleb korraldada koridorides. Rohkem, kui seda seadus minimaalselt nõuab, on alevivalitsus aastate kestel andnud raamatukogule toetust raamatute

ostmiseks ning selle tulemusena Antsla alevivalitsus aastate kestel seisab esimesel kohal avaliku raamatukogu kulusummaga, ületades kaugelt üldse alevite keskmise eelarve kuluprotsendi sellel alal. Nii on 1935/36.m-a. Antsla alev kulutanud oma korralisest eelarvest 3,1 % raamatukogule. Alevid üldse keskmiselt 0,9 %.

Kuigi Antsla aleviomavalitsus on tundavalt rohkem kulutanud haridusele, kui paljud teised aleviomavalitsused, siiski pole võimalik tõendada, et Antsla alevis oleks korraldatud haridusala seadus ettenähtud ulatuses ja, et oleks täidetud seadusega ettenähtud ülesanded. Lisaks eeltoodule võiksime märkida, et Antsla alevi algkoolil pole senini veel määrustes ettenähtud õppeabinõude miinimumi, pole vajalikul määral õpilastele raamatuid lugemiseks, aleviomavalitsus pole omaltpoolt andnud aastate kestel nimetamisväärt toetust kehvemale õpilastele, pole antud kursuste korraldamiseks ega ka hariduslikkudele organisatsioonidele mingisugust toetust j.n.e.

Rahvatervishoiu ja teiste seadustega on aleviomavalitsustele pandud küllaltki laialdase kohustused tervishoiu alal. Kui arvestada veel sellega, et paljudel alevitel, nende seas ka Antsla alevil,⁶²⁾ on tervishoiu alal linnaõigused kui ka kohustused, siis peaksid aleviomavalitsustel kulud tervishoiu alal küllaltki suured olema, sest peale otseste tervishoidlike ülesannete kuulub aleviomavalitsuste eelarvetega tervishoidlike kulude hulka veel suvitusasutuste korrashoid, ujulate ja spordiplatside ehitamine j.n.e. Aleviomavalitsused on kulutanud tervishoiule 1928 -1935.a. jooksul üldse 48600 krooni ehk, 2,1 % korralistest kuludest. Antsla alev on samal ajal tervishoiule kulutanud 3451 krooni ehk samuti 2,1 % korralistest kuludest. 1935/36.m.-a. on Antsla alevi tervishoiu kulud Kr.430,00 s.o. 2,6 % korralistest kuludest, alevitel üldse aga 5470 kr. ehk 2,1 % korralistest kuludest. 1935/36.m-a. on Antsla alevis iga elaniku kohta tervishoiu kulud 27 senti, alevites üldse keskmiselt 22. senti. Hoolimata sellest, et Antsla alev tervishoiule on 1935/36.m-a. kulutanud suhteliselt teistest alevitest rohkem, siiski koosnevad Antsla alevi nimetatud aasta tervishoiu kulud ainult aleviarsti palgast Kr.420,00 ja kaitserõugete panemise kuludest Kr. 10,00, s.o. kokku Kr. 430,00. Antsla alevi kulud tervishoiule protsentuaalselt olid kõrged 1935/36.m.-a. põhjusel, et Antsla alevis aleviarstile makstav palk oli kõrgeim aleviarstidele makstavatest palkadest.

62. Vt. Vabariigi Valitsuse otsustega 20.märtsist ja 10.aprillist 1929 a., 16.aprillist 1930 a., 29. maist 1931.a. (RT 27 ja 36 -1929.a.,33-1930 a. ja 46 1931 a.) on antud Jõhvi, Mõisaküla, Sindi, Kilingi-Nõmme, Antsla, Elva, Suure- Jaani alevitele, nende administratiiv piirides, tervishoiu alal samad õigused ja nende peale on pandud samad kohustused, mis Rahva tervishoiu korraldamise seaduse ja teiste seaduste järgi on linnaomavalitsustel.

Statistika keskbüroo poolt 1935/36.m-a. kohta avaldatud andmetest⁶³⁾ on näha, et alevite poolt tervishoiule kulutatud summadest moodustab poole tervishoiu personali palk ja poole muud kulud, milliste muude kulude hulgas peamiselt peaks esinema kulud suvitus - ja ravitsusasutiste korraldamiseks ning tavaliselt kokkuleppe põhjal maavalitsustele maavalitsuste poolt alevites teostatava tervishoidliku järelvalve eest makstav tasu neis alevites, kus pole palgatud ametisse oma arsti. Toodud tervishoidliku olukorra kirjeldusest võib näha, et alevid pole kaugeltki täitnud tervishoiu alal neil seadustega lasuvaid kohustusi vajalikul määral ja veel kindlamini võib väita, et alevid pole tervishoiu alal käinud rahaga pillavalt ümber.

Aleviomavalitsuste üheks kulukamaks ülesandeks on hoolekande korraldamine. Hoolekandele on kulutanud alevid 1928/29.m.-a. - 1935/36.m.a. kestel kokku 330000,00 krooni, s.o. 14,2 % korralistest kuludest. Samal ajal on Antsla alev kulutanud hoolekandele 29101,00 krooni ehk 19,5 % korralistest kuludest. Ühele alevi elanikule langev hoolekande kulusumma oli nimetatud aastate kestel keskmiselt Antsla alevis 241,4 senti, alevites üldse keskmiselt 148,7 senti. 1935/36.m-a. kulutas Antsla alev omast korralisest eelarvest 20,0 %, alevid üldse 15,9 % hoolekandele. Nagu toodust näha on Antsla alev tunduvalt rohkem, kui teised alevid keskmiselt, kulutanud hoolekandele, sellepärast võib tõusetuda küsimus, kas pole Antsla alev hoolekande alal kulutanud rohkem, kui seda olukord nõuab.

Käesolevale küsimusele vastamiseks võiks analüüsida Antsla aleviomavalitsuse 1935/36 m.-a. hoolekande kulusid, millised kulud on kõrgemad alevite sama aasta keskmistest hoolekandekuludest. Üheks põhjuseks, et Antsla alevis hoolekande kulud on suuremad tavalistest alevite hoolekande kuludest on, et Antsla alev 1935/36.m.-a. Sotisiaalministeeriumilt saadud toetusega korraldas lastele sooja toidu andmise, missuguste kuludena eksiteerib alevi hoolekande kulude arvel 439,00 krooni. Samuti on Antsla alevivalitsuse poolt nimetatud aastal ülalpeetud suve lasteaed, milleks on kulutatud 140,00 krooni. Lasteaeda on ülalpeetud 1935/36.m-a. aleviomavalitsuste poolt ainult Mõisaküla, Antsla, Kilingi -Nõmme ja Suure-Jaani alevites, missuguseks otstarbeks on alevi kulutanud 623 krooni⁶⁴⁾ Lastele sooja toidu andmist pole arvatavasti, kuigi selleks puuduvad kindlad andmed, teistes alevites korraldatud.

63. Vt. Eesti Statistika kuukiri nr. 193(12) -1937., lhk.634.

64. Vt. Eesti Statistika Kuukiri nr. 193(12) -1937., lhk.634.

Kui Antsla alevi 1935/36.m-a. hoolekande kuludest maha arvata kulud lasteaia ülalpidamiseks ja lastele sooja toidu andmiseks, siis langeb hoolekande kulude protsent korralises eelarve 19,5 % 16,9 % -le. Kõigi alevite 1935/36.m.-a. hoolekande kulude kogusummast maha arvates lasteaedade kulud, langeb hoolekande kulude protsent 1935/36.m-a. 15,9 % -lt 15,6 % -le, seega muutub Antsla alevi hoolekandekulude osa 1935/36.m.-a. küllaldski lähedaseks kõigi alevite hoolekandekulude keskmisele samal aastal.

1935/36.m-a. Antsla alevi hoolekande aruande kokkuvõtete järgi sai Antsla alevis alaliselt töövõimetu alla 60 a. vana hoolealune kuus toetust keskmiselt 2,36 krooni, üle 60. aasta osalise töövõimega rask 2,94 krooni ja üle 60 aasta täiesti töövõimetu rask 3,65 krooni. Iga vaimselt ja kehaliselt terve lapse, kelle ülalpidamiseks anti Antsla alevivalitsuselt lastevanematele toetust, juurdearvatud ka naturas sooja toiduna antud toetus, oli abisaamise kestel keskmiselt kuus 3,00 krooni. Nagu toodud arvudest näha, ei või Antsla alevivalitsuse poolt maksma pandud hoolekandelisi toetusnorme suureks pidada ja need toetusnormid ei ületa kaugeltki hoolekande seadusega seatud piire, mille järgi " hoolekandelise abi korraldamisel tuleb pidada silmas, et hoolekandeline abi ei ulataks üle nende elatistingimuste, milles tavaliselt elavad töötava rahva kihtidesse kuuluvad kodanikud, kes ei kuulu hoolekandele. 65)

Võib veel kerkida kahtlus, et Antsla alevis võib olla antakse hoolekandelist toetust liiga paljudele isikutele ja nende seas ka isikutele, kes tegelikult hoolekandelist abi ei vaja. Sellele küsimusele on objektiivselt raske vastata. Võib teha ainult ligikaudseid oletusi. 1935/36.m-a. said Antsla alevis hoolekandelist toetust 26 üle 60. aasta vana isiku, 1934.a. rahvaloenduse andmete järgi elas Antsla alevis üle 60.a. vanu inimesi üldse 173. Kui arvesse võtta asjaolu, et alevi elanikkude ühiskondliku kihituse järgi on alevi elanikest 51 % töölised ning teenijad, 66) ning et hoolekande alla satuvad vanaduses peamiselt endised töölised ja teenijad, siis 85 endisest töolisest ja teenijast, kes üle 60.a. vana, 26 -le hoolekandelise abi andmine pole palju, kui arvestada veel asjaolu, et paljud hoolekandelist abivajajad on oma elu varajasematel aastatel elanud jõukalt, kuid alles vanaduspäivil, vägagi mitmesugustel põhjustel, hoolekande alla sattunud. Miks paljudes alevites kulud hoolekandele on vähemad, kui Antsla alevis, siis arvatavasti on siin põhjuseks, et kokkuhoidu on teostatud hoolekande alal, kus vastupanu vähem, kuna hoolekannet vajavad isikud sagedasti ei oska ega suuda omi õigusi kaitsta.

65. Vt. Hoolekande seaduse muutmise ja täiendamise seadus RT 1935,43,431 § 1.
 66. Vt. "Eesti Arvudes 1920 -1935." Statistika Keskbüroo 1937 a. väljaanne lhk. 18.

Kõike kokkuvõttes peab järeldama, et alevivalitsused pole hoolekande alal kaugeltki täitnud kõiki neil seadustega pandud kohustusi.

Kulud kapitalide kogumiseks alevites on väiksed. 1928-1935 a. keskmine kuluprotsent korralises eelarves kapitalide kogumiseks on alevites üldse, 1,5 %, Antsla alevis 0,4 %. Kõigis alevites kokku on eelnimetatud aja kestel kapitalide kogumiseks kulutatud 44600 krooni. 1935/36.m-a. lõpul oli alevitel üldse erikapitalide väärpabereid ja hoiuseid kokku 60000 krooni. 67)

Kulud laenude ja protsentide tasumiseks on alevites küllaldki märgatavad. Alevid on 1928- 1935 a. jooksul keskmiselt kulutanud laenude ja protsentide tasumiseks 10,2 " korralisest eelarvest, Antsla alev samal ajal 10,1 %. Mis puutub aga alevite võlgadega koormamisse siis pole võlakoorma jagunemine alevite vahel ühtlane. On aleveid, nimelt: Sindi, Kilingi-Nõmme, Suure-Jaani ja Mustla, kus 1935/36.m-a. lõpuks polnud üldse võlga, sellevastu on aga aleveid, kus võlakoormatus on iseäranis kõrge, näiteks: Jõhvi, kus võlasumma ühe elaniku kohta on 5864 senti või 278 % korralisest tulust. Suuremateks laenudeks alevites on laenud koolimajade ehitamiseks, millist laenu paratamatult alevid olid sunnitud tegema peamiselt kohtadel, kus alevid on tekkinud või kasvanud Eesti iseseisvuse ajal. Kuna alevid on kohustatud oma korralisse eelarvesse ülesvõtma tingimata laenud ja laenude protsentide tasumiseks summad ja, et aleviomavalitsuste raske majanduslik seisukord ei võimaldanud leida selleks vajalikke summasid, alandati 1. novembrist 1932. ^{koolim} laenu intressimäär 0,5 % -le ning laenu tasumise tähtaega pikendati. Laenude ning laenu intresside tasumiseks makstavad summad on eelarves täpsemalt kalkuleeritud ning need summad on alevite eelarves kohuslikud väljaminekud, sellepärast on vastuvaidlematult selge, et alevitel laenude ja protsentide tasumise alal pole võimalik mingisuguseid kokkuhoide teostada. Võib kerkida ülesse küsimus, et kas alevid on küllalt kaalutledes laenusid teinud ja kas laenude võtmisel on arvestatud aleviomavalitsuse majandusliku kandevõimega. Sellel alal võidakse mõnelegi alevile põhjendatud etteheiteid teha, kuid kaalutledes alevite tulude vastavust aleviomavalitsuste tuludele pole oluline arvestada üksikute alevite võimalikkude majanduslike eksisammudega, sest võimalik eksitus aleviomavalitsuse majanduse juhtimises ei vabasta veel aleviomavalitsust laenu protsentide ja kustutussummade tasumise kohustusest.

67. Vt. Eesti Statistika Kuukiri nr.193 (12) -1937, lehek.637;

68. Vt. Koolimajade ehitusfondi muutmise ja täiendamise seadus RT 1933, 93,676, §§ 5 ja 7.

Alevite korralise eelarve viimase kulurühmana esinevad n.n. "mitmesugused kulud". "Mittesuguste kulude alla on paigutatud summad eelarvete puudujääkide kahtmiseks, pensionikapitali maksuks pensioniõiguslike ametnikkude ja teenijate palkadelt, maksude sissenõudmise-, kohtukulud j.n.e. Suuremaiks neist kuludest on pensionikapitali maks ja kohtukulud, millised kulud on paratamatud. Mittesuguste kulude alla paigutatavad mitmesugused juhuslikud väljaminekud, milliseid pole oma iseloomu järgi võimalik paigutada mingisuguse muu alevi eelarve kulude peatüki alla, on enamaltjaolt mitmesugused väljaminekud, millised pole alevitele tehtud seadustega kohuslikuks, kuid millised väljaminekud olukord sagedasti paratamatult tingib. "Mittesuguste kulude" osatähtsus alevi korralises eelarves pole suur, nii oli "mitmesuguseid kulusid Antsla alevil 1928-1935 a. kestel keskmiselt aastas 4 % korralistest kuludest, üldse alevitel samal ajal keskmiselt 5,5 %.

Erakorralisi kulusid, nende hulgas on arvestatud ka korralisse eelarvesse paigutatud, kuid tegelikult erakorralise iseloomuga kulud, nagu erakorraliselt Teedeministeeriumilt avalikkude tööde korraldamiseks antud toetusega teostatud avalikkude tööde kulud, oli Antsla alevis üldse 1928/29.m-a. 1935/36.m.-a. kestel kokku 28564 krooni, alevitel üldse 699200 krooni. Erakorraliste kulude protsent kogu kuludest Antsla alevis oli nimetatud ajal jooksul 15,7., alevites üldse 22,9. Erakorraliste kulude aleviomavalitsuste vaheline võrdlemine osutub vägagi raskeks, kuna pole võimalik leida, kulude suure erinevuse tõttu, mingisugust möödupuud nende võrdlemiseks. Alevites, kus on ettevõtteid, on alevid teinud erakorralisi kulusid ettevõtete sisseadmiseks ja laiendamiseks, kuid suurte võlgadega koormatud alevid on erakorralised kulud paisutanud suureks võlgade ümberlaenustamisega. Nii on 1935/36.m.-a. Kunda ja Jõhvi alevid saanud uusi laenusid 51000 krooni ja maksnud laenusid 50119 krooni erakorraliste eelarvete korras. Alates 1931/32.m.-a. kuni 1935/36.m.-a., milliste aastate kohta andmed olemas kõigi alevite erakorraliste kulude osistumise kohta,⁶⁹⁾ on alevid üldse välja andnud erakorraliste eelarvete korras ettevõtete ehitamiseks ja laiendamiseks Kr.38161, kinnisvarade omandamiseks 171437 kr., laenude tasumiseks 91994 kr. ja erikapitalide ja fondide asutamiseks ning täiendamiseks 9268 kr.

Peamisteks alevite erakorralisteks kuludeks on seega kinnisvarade soetamise kulud, kuna alevid ei ole suutelised oma korraliste tulude arvel teostama suuremaid investeerimisi. Samuti on erakorraliste kulude summa suureks paisutanud erakorraline laenude tasumine uute laenude arvel, seega tegelikult

69. Vt. Artiklite seeria "Linnade ja alevite tulud ja kulud" Eesti Statistika Kuukiri 139 (6)-1933, 155 (10)-1934, 168 (11)-1935, 181 (12)-1936, 193 (12)-1937.

Ümberlaenustamine. Et Antsla alevi erakorraliste kulude osatähtsus võrreldes korraliste kuludega on väiksem, kui alevites üldse, siis tuleb see sellest, et Antsla alev keskmiselt suurema maksukoormatuse tõttu, on suutnud enam-vähem korraliste kuludega laenu kui ka intressisummad tasuda ja, et Antsla alev pole asutanud mingisuguseid ettevõtteid ja sellepärast pole ka sunnitud olnud ettevõtete asutamiseks laenu tegema.

Alevite kulude iseloomustamiseks võib tuua veel järgmist:

Antsla alevi 1935/36.m.-a. korralise eelarve järgi maksti:

1) alevi ametnikkudele ja teenijatele palkadeks	Kr. 7026,50
2) alevi ametnikkudele ja teenijatele päevarahadeks	" 99,00
3) personaali muudeks tasudeks	" 546,14
4) mitmesugusiks isiklikeks toetusiks, peamiselt hoolekandelisteks toetusteks	" 2868,00
<hr/>	
kokku personaalsed kulud	Kr. 7671,64 s.o.

46,6 % korralisest eelarvest.

Absoluttmääramatuid kulusid ehk kulusid millised pole aleviomavalit-
susele kohuslikud või milliseid aleviomavalitsus on välja andnud
seadustest ettenähtud määrast rohkem, oli 1935/36.m.-a. Antsla alevil:

1) tasu jaoskonnakohtuniku väljasõiduistungite korra- pidajale	Kr. 10,00
2) Antsla Vabatahtlikule Tuletõrje Ühingule jaoskonna- kohtuniku väljasõidu istungiteks vajalike ruumide eest	Kr. 5,00
<hr/>	
s.o. sotsiaal- administratsiooni alal	Kr. 15,00
3) Antsla Vabatahtlikule Tuletõrje Ühingule antud toetust rohkem seaduse ettenähtud määrast	Kr. 65,80
<hr/>	
s.o. heakorra alal	Kr. 65,80
4) raamatukogule raamatute muretsemiseks rohkem seadu- ses ettenähtud määrast	Kr. 228,00
5) avaliku lugemislaua ülalpidamiseks	Kr. 55,95
<hr/>	
s.o. hariduse alal	Kr. 283,95
6) lasteaia ülalpidamiseks, s.o hoolekande alal	Kr. 139,34
7) Eesti Linnadeliidu liikmemaksuks	Kr. 38,95
8) Võidupüha pühitsemiseks	Kr. 4,21
9) Mart Tederile auaadressi andmiseks	Kr. 36,10
<hr/>	
s.o. mitmesuguste kulude alal	Kr. 79,26.

=====
K o k k u Kr. 583,35

või 3,54 % 1935/36.m.a. korralistest kuludest.

Absoluutmääratud kulud, ehk kulud, millised on aleviomavalitsustel tingimata kohuslikud ja milliste suurus ka seadustes kindlaksmääratud, olid 1935/36.m.a. Antsla aleviomavalitsusel järgmised:

Heakorra alal:

1. Antsla Vabatahtlikule Tuletõrje ühingule toetust $\frac{1}{2}$ % korralisest eelarvest, ⁷⁰⁾ s.o. Kr. 21192 Kr. 105,96

Hariduse alal:

2. alevi avalikule raamatukogule raamatute ostmiseks iga alevi elanikult 2. senti, ⁷¹⁾ s.o. 1558 -lt elanikult Kr. 13,16
3. algkooli õpetajatele palka Kr. 1536,30
4. algkooli õpetajatele asetäite tundide eest Kr. 16,88
5. algkooli õpetajatele perekonnaabiraha Kr. 244,00
6. algkooli õpetajatele arstiabi ⁷²⁾ Kr. 57,41
-
- kokku hariduse alal Kr.1885,71 ehk

45,2 % hariduse kuludest.

Mitmesuguste kulude alal:

7. maks pensionikapitalile ⁷³⁾ Kr. 196,36

---

kokku Kr.2188,03, s.o.

13,23 % korralistest kuludest.

Eeltoodud kulude hulka tuleks arvata ka kulud laenude ja protsentide tasumiseks, missuguseid kulusid 1935/36.m.-a. Antsla aleviomavalitsusel oli 1843,41 krooni ja, kui ka laenude ja protsentide tasumise kulud lugeda kuludeks milliste suurus aleviomavalitsustel pole võimalik muuta, siis tõuseb niisuguste kulude protsent Antsla aleviomavalitsuse kulude hulgas 1935/36.m-a. 24,5 -le.

---

70. Vt. Tuletõrje seadus RT 1924, 72/73, 33, §§ 3 ja 4.
 71. Vt. Avalikkude raamatukogude seadus RT 1924, 77/78, 39, §§ 2 ja 7.
 72. Vt. Õppejõudude tasude seadus RT 1935, 69, 605, § 3, 23-27; Riigiteenijate lasteabiraha seadus RT 35, 31, 263 ja Ajutised kodukorra määrused valitsusasutistes töötavate ametnikkude-, ja tööliste haiguse korral kindlustamise kohta RT 1920, 26, 27; muudatused RT 20, 221/222 RT.1922, 123; RT 1930, 51, 324; RT 1930, 73, 499; RT.1930, 83, 547; RT 1931, 29, 189; Riigiasutistes töötavatele ametnikkudele ja töölistele ning nende perekonnaliikmetele arstiabi andmise korra määrus RT 1931, 31, 217; muudatus RT 1931, 110, 776;
 73. Vt. Riigi ja aleviomavalitsusteenijate pensioniseadus RT 1924, 123/124, 69; RT. 1925, 199/200, 141, §§ 2, 3, 5 ja Otsus pensionikapitali heaks võetavast maksust RT 1931, 67, 536;

Lisaks Antsla alevile on otstarbekohane lähemalt vaadelda veel Kallaste, Mõisaküla ja Sindi alevite 1935/36.m.-a. kulude jagunemist, kuna nimetatud alevid on erinevad tavalisest alevist. Kallaste alev on tüübiline põllutöölise, täpsemalt kalameeste alev, kus 65,5 % elanikest tegeleb põllumajanduses. Teiseks iseloomustab Kallaste alevit äärmiselt väike eelarve. Mõisaküla on tööstusalev, sest tööstuse ja transpordi alal tegeleb 73,9 % elanikest, põllumajanduses ainult 8,1 %, kuid Mõisaküla kohta on iseloomustav tööstusalevi kohta väikene eelarve.

Sindi alevi kulude lähem analüüs on huvitav põhjusel, et Sindi on tüübiline tööstusalev.

1935/36.m-a. aruande järgi maksis Kallaste alev:

1. alevi ametnikkudele ja teenijatele palkadeks	Kr.3541,38
2. alevi ametnikkudele ja teenijatele päevarahadeks	Kr. 130,00
3. personaali muudeks tasudeks	Kr. 320,92
4. hoolekandelisteks isiklikeks toetusiks	Kr. 300,00

---

kokku personaalseteks kuludeks .....

s.o. 47,3 %.

Absoluutmääramata kuludeks:

1. alevi tuletõrjele seaduses ettenähtud määrast rohkem toetust	Kr. 4,75
2. avalikule raamatukogule seaduslikust määrast rohkem toetust	Kr. 37,00
3. toetust Vabadussõja Invaliididekoondusele	Kr. 7,50

---

kokku

s.o. 0,5 % eelarvest.

Absoluutmääratud kulused:

1. tuletõrjele toetust ..	Kr. 45,25
2. Kokora vallale Tori algkooli majanduskulude katteks	Kr. 108,00
3. avalikule raamatukogule toetust	Kr. 33,00
4. algkooli õpetajatele palka	Kr.1230,00
5. algkooli õpetajatele laste abiraha	Kr. 192,00
6. algkooli õpetajatele arstiabi	Kr. 12,20
7. eelmise aasta puudujäägi katteks	Kr. 493,75
8. pensionikapitalile	Kr. 116,72
9. Bensiini ja jõuvankrite maksusummade ülekulutuse katteks	Kr. 16,16

---

kokku

s.o. 24,8 %

ja kui juurde arvestada laenu^{ja}protsentide tasumise summad Kr. 1383,07

4. hoolealustele toetuseks .....
 kokku Kr.3630,53 siis
 40 % eelarvest.

1935/36.m.a. korralise eelarve järgi Mõisaküla alev maksis:

1. alevi ametnikkudele ja teenijatele (väljaarvatud ettevõtetes teenivate isikute palgad) Kr.6655,95
 2. päevarahadeks ..... Kr. 230,00
 kokku Kr.6885,95, s.o.
 46, 7 %
 3. hoolealustele isiklikku toetust ..... Kr. 2329,56
 7. Linnadeliidule liikmemaksu ..... Kr. 9215,51, s.o.

62,5 %

Absoluutmääramata kuludeks:

1. tuletõrjele seaduslikust määrast rohkem toetust Kr. 6,30
 2. raamatukogule rohkem toetust ..... Kr. 55,26
 3. riiklike pühade pühitsemiseks ..... Kr. 72,69
 4. allveelaevastiku sihtkapitalile toetust ..... Kr. 50,00
 kokku Kr. 184,25, s.o.

1,2 %

Absoluutmääratud kuludeks:

1. tuletõrjele toetust ..... Kr. 118,70
 2. avalikule raamatukogule toetuseks ..... Kr. 44,74
 3. õpetajatele palgaks ..... Kr. 2583,00
 4. eelmise aasta eelarve puudujäägi katteks ..... Kr. 562,56
 5. pensionikapitalimaksu ..... Kr. 206,47
 kokku Kr. 3515,47, s.o.

23,8 %
 ja arvestades juurde laenude ning 3% tasumise kulud Kr. 544,81

kokku Kr. 4060,28, s.o.

31,4 %

1935/36.m.a. maksis S i n d i alevivalitsus :

1. alevi ametnikkudele ja teenijatele palkadeks (väljaarvatud ettevõtete teenijad) ..... Kr. 5814,42
 2. päevarahadeks ..... Kr. 301,00
 3. personaali muudeks tasudeks ..... Kr. 407,10
 kokku Kr. 6522,52, s.o.

36,6 % korralisest eelarvest

4. hooldealustele toetusena ..... Kr. 3487,54

kokku personaalseteks kuludeks Kr.10010,06 või

56,2 %

Absoluutmääratud kuludeks :

1. alevi esinduskuludeks ..... Kr. 96,50

2. tuletõrjele seaduslikust määrast rohkem toetust ... Kr. 68,50

3. raamatukogule seaduslikust määrast rohkem toetust Kr. 313,00

4. algkooli jõulupuu kuludeks ..... Kr. 100,00

5. algkooli ekskursiooni korraldamiseks ..... Kr. 50,00

6. J. Akermanni au korraldamiseks ..... Kr. 0,⁹⁰/₁₀

7. Linnadeliidule liikmemaksu ..... Kr. 46,50

kokku Kr. 675,40, s.o.

3,7 %.

Absoluutmääratud kuludeks:

1. tuletõrjele toetuseks ..... Kr. 163,00

2. raamatukogule toetuseks ..... Kr. 37,00

3. õpetajatele palkadeks ..... Kr. 1272,00

4. pensioni kapitalile ..... Kr. 232,10

kokku Kr.1704,00, s.o.

9,5 %.

Sindi alevi 1935/36.m.-a. kulude liigitamisel on aruandes korraliste kulude hulgas esinev alevivalitsusehoone ehitamiskulu Kr. 6950,00, kui täiesti erakorralise iseloomuga kulu, arvestatud siin erakorralise kuluna.

Nagu toodud nelja, Antsla, Kallaste, Sindi ja Mõisaküla alevi kulude analüüsist näha on aleviomavalitsuse kulude tegemisel tugevasti sõltuvad seadusandja tahtest. ²⁵23-40 % korralistest kuludest on seadusandja poolt täpselt määratud, ning aleviomavalitsuste juhtivatel organitel pole mingisugust võimalust neid kulusid tegemata jätta või nende kulude suurust muuta. Ainult 0,5 - 3% alevi korralistest kuludest on niisugused kulud, milleks seadusandja pole aleviomavalitsusi kohustanud ja kus aleviomavalitsused võisid talitada oma vaba tahte järgi.

Kerkib ülesse küsimus, milline peaks olema aleviomavalitsuste kulude maht, et aleviomavalitsused suudaksid neil lasuvaid ülesandeid enamvähem rahuldavalt täita?

Seatud küsimusele vastamine osutub aga väga problemaatiliseks. Puudub igasugune objektiivne kriteerium, mis määraks ulatuse millisel määral aleviomavalitsus ülesanded täitnud need ülesanded osutuks rahuldavalt täidetuks. Näiteks Kallaste alev on 1935/36.m.-a. kulutanud hoolekandele ainult 313 krooni ja seega on Kallaste alev, missugune alev elanikearvult on suurem kui Antsla alev, täitnud temale hoolekande alal seadustega pandud kohustused. Antsla alev on samal aastal hoolekandele kulutanud 3290 krooni, ligi 10 korda rohkem, ja Antsla alevi 1935/36.m.a. hoolekande kulude läheml analüüsimisel selgus, et Antsla alev pole kaugeltki täitnud hoolekande alal omi kohustusi selles ulatuses, nagu seda tingiks hoolekandeseaduse mõte ja hoolekande vajadus. Sama võiksime mainida ka aleviomavalitsuste teiste ülesannete kohta.

Et aga siiski kuidagiviisi arvutada aleviomavalitsuste ülesannete rahuloldavalt täitmiseks vajalike kulude mahtu ja, et ligikaudsetki ettekujutust saada kuipalju peaksid aleviomavalitsused väljaandma, et käesoleval ajal kehtivate seaduste üldmõtte ja ühiskonnas üldiselt levinenud ettekujutuse järgi aleviomavalitsusi võiks lugeda täitnuks omi kohustusi, selleks on toodud Antsla aleviomavalitsuse 1935/36.m.a. tegelikud kulud vastavate korrektiividega.

Alevivolikogu alal võiks tegelikult 1935/36.m.a. tehtud kulude juures lugeda aleviomavalitsuse ülesanded rahuldavalt täidetuks, sest puudub põhjus oletamiseks, et rohkemal arvul mitmesuguste komisjonide olemasolul või komisjoniliikmetele suurema tasu maksmisel komisjonidel lasuvad ülesanded tunduvalt paremini oleks täidetud.

Alevivalitsuse alal võiks aga vähemalt arvesse võtta, et kantselei-ametnikkudele makstav palk on väike. Kantseleitööjõududele, sekretäri abile, kanteseliametnikule ja ajutistele tööjõududele maksti palgaks kokku 918,04 krooni. Kui aluseks võtta riigiteenijate madalamaidki palkasid, siis oleks tulnud kantseleitööjõududele maksta kokku vähemalt 1500- 1600 krooni, s. o. vähemalt kuussada krooni rohkem. Seega oleks alevivalitsuse teenijate palkade alal juba vajalik kulusid suurendada vähemalt 600,00 krooni võrra, arvestamata alevivalitsuse majapidamise ja muid kulusid.

Sotsiaaladministratsiooni alal alevikohtu kirjutajale palka pole makstud. Arvestade alevikohtusekretäri tasu 5,00 kroonilegi kuus, oleks vajalik kulusid alevi vaestelaste kohtu alal suurendada umbes 60,00 krooni võrra.

1935/36 Heakord on alevite valulapseks. Seaduste nõuete kohaselt on aleviomavalitsused kohustatud teostama ehitusjärelvalvet ja selleks ametisse palkama asjatundja kutseõigusliku arhidekti. Antsla alevil 1935/36.m.-a. ehitus-

järevalve teostajat arhidekti ametisse palgatud polnud. Kui arvesse võtta arhidekti töö vähesust ja, et alevis ehitusjärevalvet võib teostada keegi kõrvalametina, siis tuleks arhidektile, siinjuures arvestatud aleviomavalitsuse 1936/37.m.a. kogemusi, palgaks maksta vähemalt 120,00 krooni aastas.

Tänavate korrashoiuks on kulutatud ainult 167,06 krooni. On ilmne, et seda on enam kui vähe umbes 10-ne kilomeetri tänavate korrashoiuks, peale selle veel avalikud platsid, kraavid, truuhid j.n.e. Kui alev oleks oma tänavate eest hoolitsenud samuti, kui on vallad kohustatud hoolitsema III klassi maanteede eest, siis oleks Antsla alev ainult tänavate perioodiliseks kruusatamiseks kohustatud tänavatele ja platsidele vedama umbes 500 m³ kruusa, s.o. ainult tänavatele kruusaveoks kohustatud kulutama umbes 1000,00 krooni, arvestamata muid kulusid. Ainult selleks, et alevite tänavate seisukord aastaaastalt ei halvene oleks aleviomavalitsus aastas kohustatud tänavate, platside, sildade ja truupide korrashoiuks kulutama umbes 1600 - 1700 krooni, seega oleks kulude suurenemine Antsla alevil tänavate korrashoiu alal umbes 1500,00 krooni. Et alevi käidavamaidki tänavaid umbes 3 klm., sillutada ja seda tööd teostada 15. aasta jooksul, tuleks alevil tänavate sillutamiseks iga aasta kulutada umbes 2000,00 krooni. Alevile on hädavajalik keskalevist roiskvee ärajuhtimise kanalisatsioon. kui seda teostada minimaalsemaski ulatuses, läheks see maksma umbes 5000,00 krooni, jagades ehituskulud kümnele aastale, tuleks alevil iga aasta selleks otstarbeks ettenäha vähemalt 500,00 krooni. Puhata joogivee saamiseks oleks vajalik puurkaev, mille ehitamise kulud võiksid kõikuda umbes 3000 - 8000 krooni vahel. Kui puurkaevu ehitamist teostada 10-ne aasta kestel, tõstaks see alevi eelarvet aastas 300 - 800 krooni võrra. Alev vajab ka kaunistamist. Parkide korrashoid nõuaks kulusid vähemalt 100 - 200 krooni aastas. Kui Antsla aleviomavalitsus oleks täitnud omi ülesandeid heakorral alal minimaalseltki ja kui ta oleks seda teinud ettenägeva järjekindlusega, oleks Antsla alevi kulud heakorral alal 1935/36.m.-a. pidanud olema suuremad tegelikkudest kuludest vähemalt umbes 4800,00 krooni.

Antsla alevi algkoolil puudub võimlemissaal. Lapsed võimlevad koridorides. Võimlemissaali ehitamine maksab umbes 18000 krooni. Kui arvestada sellega, et saal ehitataks laenudega, kui ei arvestataks laenu intresside tasumisega vaid ainult kapitali kustutussummadega, siis saades laenu 40 aastaks, tuleks iga aasta alevil tasuda 450,00 krooni, missuguse summa võrra aleviomavalitsuse kulud tõuseksid.

Tervishoiu alal on aleviomavalitsuse ülesanded laialdased. Antsla alevi 1935/36.m.a. tervishoiu kuludeks oli ainult aleviarsti palk Kr. 420,00 ja kaitserõugete panemise kulud Kr. 10,00. Alevil puuduvad kõik tervishoiu alal vajalikud vahendid ja seadeldised. Kui alev teostaks ainult kontrolli liha

ja muude toiduainete müügi üle, peaks aleviomavalitsus selleks vajalike analüüside tegemiseks kulutama vähemalt 50 - 100 krooni aastas. Ka selleks puudusid summad Antsla alevil 1935/36.m.-a.

Alla 60. aasta vanad töövõimetud hoolealused said Antsla alevis toetust keskmiselt 2,36 krooni, üle 60 a. vanad hoolealused 2,94 krooni ja üle 60.a. vanad hoolealused, kes tarvitasid kõrvalabi 3,65 krooni. Ilmne on, et antud toetusega ei suuda keegi äraelada. Kui hoolealused ühele astmele seada vene-aegsete pensionäridega, kellede toetuse maksimum isiku kohta ^{kuus} on kindlaksmääratud 10. kroonile, siis oleks sunnitud Antsla alev oma toetussummasid raukadele ja muudele alaliselt töövõimetutele suurendama 2,5 korda, s.o. 2000,00 krooni võrra. Puudustkannatavatele vanematele laste ülevalpidamiseks anti Antsla alevis nimetatud aastal rahas toetust 760 krooni., natuuras 439 krooni. Keskmise toetussumma lapse kohta kuus, kuid mitte aasta läbi, vaid ainult õppetöö kestel, oli 3,00 krooni. Kui vanematele laste kasvatamiseks antav toetus ühtlustada riigiteenijate lasteabiraha normidega, s.o. lapse kohta 6,00 krooni kuus, siis oleks Antsla alev kohustatud olnud vanematele laste kasvatamiseks antud summasid suurendama 1200,00 krooni võrra.

Ei ole põhjust oletada, et alevid oleks sunnitud olnud kulutama oma varandustele, ettevõtetele ja laenude ning protsentide maksmiseks rohkem, kui seda nad tegelikult on teinud. Varandused, kui ka ettevõtted on alevitel rajatud peamiselt kasusaamise sihiga ja sellepärast pole vajadust lähemalt vaadelda varandustele ja ettevõtetele tehtud kulusid. See väide on seda rohkem põhjendatud, et statistilistes ülevaadetes arvestatakse ainult varanduste ja ettevõtete netotuludega, arvestamata kulusid. Aleviomavalitsustel on oluline juhtida ainult omi ettevõtteid ja valitseda omi varandusi nii, et need annaksid kasu, mitte kahju, arvestamata nende brutotulude ja brutokulude suurust. Ka aleviomavalitsuse n.n. mitmesuguste kulude alal ei leidu kulusid, milliseid aleviomavalitsused oleks kohustatud tegema rohkem, kui nad seda on teinud.

Eeltoodu kokkuvõtteks võib öelda, et Antsla aleviomavalitsus oleks sunnitud olnud 1935/36.m.a. ,kui ta oleks tahtnud täita temal lasuvaid ülesandeid enamvähem rahuloldavalt korralise eelarve korras rohkem kulutama:

1. alevivalitsusealal .	Kr. 600,00;
2. sotsiaal- administratsiooni alal	Kr. 60,00;
3. heakorral alal	Kr. 4800,00;
4. hariduse alal	Kr. 450,00;
5. tervishoiu alal	Kr. 100,00;
6. hoolekande alal	Kr. 3200,00;

kokku

Kr. 9810,00. s.o.

1935/36.m.-a. tegelikkude kulude Kr. 16441 asemel umbes 25500 krooni ja seda minimaalselt.

Ühe alevi elaniku kohta oleks Antsla aleviomavalitsusel siis korrallisi kulusid olnud 1536,7 senti tegeliku 1053 senti asemel.

Kui oletada, et ka kõigi teiste alevite kohta üldiselt on maksev sama, mis Antsla alevi suhtes, siis oleks pidanud olema alevite 1935/36.m.-a. korralliste kulude maht 267978 kr. asemel umbes 386000 krooni.

Erakorralliste kulude analüüsi ja aleviomavalitsuse rahuloldavaks teotsemiseks vajalike erakorralliste kulude mahu arvutamist pole väheste olevate andmete ja nende omavahelise suure erinevuse tõttu, võimalik teostada.

Erakorralliste tulude lähem vaatlus ei evi ka sama tähtsust, kui korralliste kulude vaatlus, sest valdav osa erakorrallistest kuludest ühel või teisel viisil peegeltub ikka korrallistes tuludes.

Erakorrallisi kulusid võidakse aleviomavalitsuste arvepidamise korra järgi teha ainult, erakorralliste tulude olemasolul. Erakorrallisteks tuludeks võivad olla laenud, kapitalide kasutamine tagasimaksuta, kinnisvarade müümisest saadud summad ja mitmesugused toetused. Laenud tasutakse ja kapitalid kogutakse ikka korralliste tulude arvel, sellepärast erakorralliste tuludena saadud laenud tasutakse hiljem korrallistest tuludest, erakorrallised tulud kapitalidest on tegelikult varem korralliste tuludena laekunud ja kapitalidesse paigutatud summad. Ainult mitmesuguste erakorralliste toetuste arvel teostatavad väljaminekud ei peegeldu korrallises eelarves, kuid nende osatähtsus on alevite eelarvetes väike.

einelaadadelt ja silest... kohtadelt; 80)

Vt. Maalasuuv. kinnisvarade...
RT. 1920, 137/138, 270, RT...
Maalasuuvate kinnisvarade... 1921, 26,
707.

Vt. Omaval. maksusead. muudatused...
alates 1933, majandussaadus...
RT 1933, 53, 420, § 10; RT 1934...

Vt. Ajutine aleviseadus (VSK...)

Vt. Tulumaksuseadus RT 1920...

Vt. Arim. sead. muutu. sead. ...

Vt. Arim. sead. muutu. sead. ...

Vt. Ajutine aleviseadus (VSK III...)

k.2. j.1906) §§ 36-37... ja omaval. tranterimaksu...

talude kindl. sead. ... alates l.l. 1935.a.

Tranterimaksu seadus...

8. Viinamüügi ja õlleaktsiisi maksu lisadest trahterimaksu vähendamise katteks, kuni 1932. aasta teise veerandini; ⁸¹⁾
  9. ~~Maks~~ vooriäridelt; ⁸²⁾
  10. Maks eraisikute hobustelt ja sõiduriistadelt ; ⁸³⁾
  11. Maks koertelt; ⁸⁴⁾
  12. Maks jalgratastelt; ⁸⁵⁾
  13. Maks paatidelt ja süstadelt; ⁸⁶⁾
  14. Maks kuulutustelt ja reklaamidelt; ⁸⁷⁾
  15. Maks veo ja kandekauplejatelt; ⁸⁸⁾
  16. Maks kogukondlike kaalude tarvitamise eest; ⁸⁹⁾
  17. Maks suvitajatelt; ⁹⁰⁾
  18. Maks turgude ja tänavate tarvitamise eest müügikohtadeks; ⁹¹⁾
  19. Maks lõbustustelt; ⁹²⁾
  20. Isikumaks; ⁹³⁾
  21. Maks isikutunnistustelt; ⁹⁴⁾
  22. Maks hobusepassidelt; ⁹⁵⁾
  23. Maks perekonnaseisu dokumentidelt; ⁹⁶⁾
  24. Maksude viivitusprotsendid; ⁹⁷⁾
  25. Maks jahitunnistustelt; ⁹⁸⁾
  26. Maksude sissenõudmise lisaraha ; ⁹⁹⁾
- Lit. B. Eriotstarveteks:
27. Naturaalkohustuste asemaks; ¹⁰⁰⁾

-
81. Vt. Trahteriäride liikide täiendamise ja omaval. trahterim. tulude kindl. sead. RT 1928, 105,648, II osa ja Rt. 1932,29,240,II osa;
  82. Vt. Ajutine aleviseadus § 123 p.3;
  83. Vt. Ajutine aleviseadus § 123, p.4;
  84. Vt. Ajutine aleviseadus § 123. p.5, Koerte registreerimise ja maksustamise seadus RT 1934, 51, 427; RT 1934, 85, 704;
  85. Vt. Ajutine aleviseadus § 123, p.6.
  86. Vt. Linnade ja alevite maksusead.muutm. ja täiendm. sead. RT. 1920, 61/62, 181, § 4.p.1.
  87. Vt. Sama seadus § 4.p.2.
  88. Vt. Sama seadus § 4.p.3.
  89. Vt. Sama seadus § 4.p.4.
  90. Vt. Sama seadus § 4.p.5.
  91. Vt. Linnade ja alevite maksusead. muutm. ja täiendam. sead. RT 1921, 3,21.
  92. Vt. Linnade ja alevite maksusead. muutm. ja täiendam. sead. RT 1920, 61/62, 181; RT. 1922, 44,16; RT 1926,99,108;
  93. Vt. Omaval. maksusead. muudat. sead. RT. 1924, 83/84,58,II osa ja alates 1936.m.a. Alevi isikumaksu seadus RT 1936,50,412;
  94. Vt. Isikutöestamise ja liikumise seadus RT 1930, 48, 308, §§ 10 ja 12; Määrus isikutunnistuste ja passide kohta RT 1930,55,372, § 3.
  95. Vt. Hobusepasside seadus RT 1932,89, 685; Määrus hobusepasside kohta Rt. 1932,100,786; RT 1934,54,460, § 3.
  96. Vt. Perekonnaseisu dokumentide maksustamise määrus RT 1928, 83,510; Rt 1932, 40,370;
  97. Vt. Ajut. aleviseadus § 139;
  98. Vt. Jahiseadus 1934,45,399, § 36 ja Jahiseaduse teostamise määrus RT 1934, 59, 518, § 26;
  99. Vt. Avalikkude maksude ja maksutrahvivõlgade sissenõudmisel võetava lisaraha seadus RT 1936, 55, 472, §§ 1 ja 3.
  100. Vt. Ajutine aleviseadus § 3.p.1, § 123 p.7;

Peatükk II. Tulud varandustest.

28. Riiklikust maatagavarast alevile antud maade ja nende päraldiste sissetulekutest 25 %, ¹⁰¹⁾
29. Rendid ja üürid; ¹⁰³⁾
30. Vallasvarade müümine; ¹⁰²⁾

Peatükk III. Tulud kapitalidest.

31. Erikapitalide ja fondide ning üldiste hoiusummade protsendid; ¹⁰³⁾

Peatükk IV. Tulud alevi asutistest:

1. Sotsiaal- administratsiooni alal:

32. Alevi vaestelaste kohtult; ¹⁰⁴⁾
33. Alevi arestimajalt; ¹⁰⁵⁾

2. Hariduse alal:

34. Alevi avalikult raamatukogult; ¹⁰⁶⁾
35. Alevi algkoolilt, peamiselt teistelt omavalitsustelt algkooli majanduskulusid; ¹⁰⁷⁾

3. Tervishoiu alal:

36. Alevi haigemajalt; ¹⁰⁸⁾

4. Hoolekande alal:

37. Tulud alevi vanadekodust ja alevi lasteaialt; ¹⁰⁹⁾

Peatükk V. Tulud alevi ettevõtetest:

38. Tapamajast; ¹¹⁰⁾
39. Elektrijaamast ¹¹¹⁾
40. Viinakauplusest j.n.e. ¹¹²⁾

Peatükk VI. Üldkulude tasud:

41. Alevivolikogu ja alevivalitsuse alal;

101. Vt. Linnade ja alevite maaga varustamise sead. RT 1927, 113, 90, RT 1931, 1, 2, § 16, p. 1.
102. Vt. Ajutine aleviseadus § 107.
103. Vt. Ajutine aleviseadus § 107.
104. Vt. Ajutine aleviseadus § 14 ja Balti vallakohtu sead. (VSK k. l. j. 1914)
105. Vt. I raam. §§ 1-6. Vallamajade arestikambrites vahialuste kinnipidamise määrus RT 1926, 5 RT 1926, 34, §§ 11. ja 15; Tapikorras edasisaadetavate vahialuste tapikulude tasumise juhtnõõrid RT 1926, 46.
106. Vt. Avalikkude raamatukogude seadus RT 1931, 46, 348, § 8.
107. Vt. Avalikkude algkoolide seadus RT 1931, 46, 348, §§ 19-21.
108. Vt. Ajutine aleviseadus § 3 p. 8. ja Rahvatervishoiu korraldamise seadus RT 1928, 2, 8, § 13, p. 2. § 14.
109. Vt. Ajutine aleviseadus § 3 p. 9; Hoolekande seadus RT 1925, 120/121, 80; RT 1935, 43, 431, §§ 20-23, 27, 90, 94.
110. Vt. Tapamajade ja liha järeelvaatamise seadus RT 1923, 108, 94, §§ 3, 4, 29;
111. Vt. Ajutine aleviseadus § 3 p. 5.
112. Vt. Piirituse ja alkoholiste jookide müügi seadus RT 1927, 50, 46, §§ 1 ja 3 alates 1935 a. Alkoholimüügi seadus RT 1935, 16, 154.

42. Sotsiaal- administratsiooni alal;
43. Heakorra alal;
44. Hariduse alal;
45. Tervishoiu alal; 113)
46. Hoolekande alal; 114)

Peatükk VII. Üldtoetused:

Lit. A. Riigilt:

47. Teedeministeeriumilt bensiini ja jõuvankritemaksu summadest kuni 1935 a. 115
48. Hariduse -ja sotsiaalministeeriumilt, peamiselt puudustkannatavatele perekondadele erakorralise abi korraldamiseks antav toetus;
49. Lit. B. Asutistelt ja isikutelt.

Peatükk VIII. Mitmesugused tulud.

50. Eelarvete ülejäägid.

51. Juhuslikud tulud nagu: trahvid sundmääruste rikkumise eest, 116) leitud asjade müügist saadud summad 117) j.n.e.

Erakorralised tulud koosnevad peamiselt kinnisvarade müümisest, suuremal hulgal vallasvara müümisest, toetustest, erikapitalide tagasimaksuta kasutamist ja erikapitalidest, riigikassalt, erapankadest tehtavatest laenudest saadud tuludest.

Toodud aleviomavalitsuste tulude liigitelu on täielik maksude osas, sest 1920 a. põhiseaduse § 83 järgi: " Uhtegi avalikku maksu või koormatust ei või kellelegi peale panna muidu kui seaduse alusel" ning sama seaduse § 77 järgi " Omavalitsusüksustel on õigus oma ülesannete täitmiseks maksusid võtta ja koormatusi peale panna seaduses kindlaksmääratud piirides ja korras;" seega ei või esineda maksusid, mis pole seadudtega määratud ning kõik seadustega aleviomavalitsustele antud maksustamisvõimalused on loetletud aleviomavalitsuste tulude loetelu maksude osas. Muude aleviomavalitsuste toodud tulude loetelus pole niivõrd üksiasjalik ja täpne, kui seda on maksutulude loetelu, sest muude tulude hulgas võivad esineda veel nende mitmekesisuse tõttu tululiike, millised pole toodud eeltoodud loetelus.

113. Vt. Suguhaiguste vastu võitlemise sead. RT 1927,1,5; RT 1930,2,9, § 4; Külgehakkavate haiguste ja taudide vastu võitlemise määrus RT 1920, 145/146,305, §§ 1-4.
114. Vt. Hoolekande seadus RT 1925,120/121,80; RT 1935,43,431 §§ 4,20-23, 25-27,51,94,124,132;
115. Vt. Jõuvankrite ja Bensiinimaksu jaotamise ja tarvitamise seadus RT 1929. 32,237, §§ 2-4; Jõuvankrite -ja aktsiisimaksu seaduse alusel bensiinilt võetava aktsiisimaksu jaotamise ja tarvitamise seadus RT 1935, 13,126; Teedekapitalide summade alal omavalitsuste tulude ja kulude, eelarvete ning aastaaruannete määrus RT 1937,26,240;
116. Vt. Mõnede seaduste ja sundmääruste rikkumise eest määratavate karistuste seadus RT 1925, 183/184, 99 ja 1935 a. alates Kriminaal-kohtupidamise seadustik RT 1934,89,720 § 962.
117. Vr. Balti Eraseadus § 739.

Tulud maksudest moodustavad aleviomavalitsuste korralistest tuludest keskmiselt 71,92 % , kogu tulusummadest 57,01, nagu seda näitavad andmed 1928/29- 1935/36.m a. kohta alltoodud tabelis. (Tabel nr. 3.)

T a b e l nr. 3.

Tulude nimetus	Antsla alevi 1928/ 29 - 1935/36.m.-a.				Kõigi alevite 1928/29 - 1935/36.m.-a.			
	tulude kogu- summa Kr.	tulude % korra- lisest tulust	tulude % kogu- tulust	tulud ühe elaniku kohta senti- des.	tulude kogu- summa Kr.	tulude % kor- ralisest tulust	tulude % kogu tulust	tulud ühe ela- niku kohta senti- des.
Maksud	117102	71,56	62,33	971,72	1808,4	71,92	57,01	814,6
sellest:								
kinnisvaramaks	39049	23,86	20,78	324,03	376,6	14,97	11,87	169,6
isikumaks	2489	1,52	1,32	20,65	299,8	11,92	9,45	135
Puhaskasu varand.	15191	9,28	8,08	126,05	151,6	6,01	4,77	68,2
Kapitalid	1837	1,12	0,97	15,24	-	-	-	-
Puhaskasu ettev.	-	-	-	-	101,2	4,02	3,19	45,6
Asutised ja üldkulu- de tasud	20472	12,51	10,89	169,9	56,6	2,25	1,78	25,4
Üldtoetused	5632	3,44	2,99	46,73	210,9	8,38	6,64	95
Mitmesugused tulud	3404	2,08	1,81	28,24	16	0,63	0,50	7,2
Kokku korralsed tulud	163638	100,00	87,10	1357,8	2514,3	99,95	79,27	1132,6
Erakorralsed tulud	24227		12,89	201,3	657,4		20,72	296,1
sellest laenud	6550		3,48	54,35	230,6		7,27	103,8
Korralsed ja era- korralsed tulud kokku	187865		100,00	1558,91	3171,7		99,95	1428,76

Maksutulude osatähtsus korraliste tulude osas on vaadeldud aastate kestel Antsla alevil täiesti ühtuv kõigi alevite kohta arvatatud sama aja keskmisega. Nii moodustavad Antsla alevi 1928- 1935 m.-a. korralistest tuludest 71,56 % maksutulud, kõigis alevites keskmiselt 71,92 %

118. Vt. Eesti Statistika nr. 100 (3) -1930. H. Neumaier. Linnade ja alevite tulud ja kulud 1928/29.m.-a. lhek. 106.

119. Vt. Eesti Statistika Kuukiri nr. 193 (12) -1937. V. Feldman. Linnade ja alevite tulud ja kulud 1935/36.m.a. lhek. 534.

Arvestades maksutulude suure osatähtsusega aleviomavalitsuste tulude eelarves on aleviomavalitsustel esmajärgu tähtsusega omada häid maksustamisvõimalusi, et hankida aleviomavalitsustel lasuvate ülesannete täitmiseks raha. Suuremaks tuluallikaks aleviomavalitsustel on kinnisvaramaks, missugune maks alevite 1928 -1935.m.-a. tulude kogusummast moodustas 11,87 %, kinnisvaramaksule järgneb isikumaks 9,45 % -ga. Kinnisvaramaksu osatähtsus aleviomavalitsuste tulude hulgas on aga tõusmas. 1928/29.m-a. said alevid oma korralistest tuludest 9,22 % kinnisvaramaksudest,¹¹⁸⁾ 1935/36.m.-a. 27,8 %¹¹⁹⁾ (Vt. tabel nr. 4.)

T a b e l nr. 4.

Tulude nimetus	Antsla alevi 1935/36.m.-a.			Kõigi alevite 1935/36.m.-a.		
	tulude kogusumma Kr.	tulude % korralistest tulust	tulude summa ühe elaniku kohta sentides	tulude kogusumma Kr.	tulude % korralistest tulust	tulude summa ühe elaniku kohta sentides
1. Maksud	13955	73,8	895,6	216884	78,6	861,1
sellest: kinnisvaram	5258	27,8	337,4	76660	27,8	304,3
tulum.	641	3,4	41,1	8850	3,2	35,1
isikum.	133	0,7	8,5	40138	14,5	159,3
põhiärim.	688	3,6	44,1	10138	3,6	40,4
trahterim.	3429	18,1	208,5	20563	7,4	81,6
laada ja turum.	2244	11,7	144,0	24596	8,9	97,6
puhtakasum.	302	1,6	19,3	12913	4,7	51,2
2. Puhaskasu varanduste kasutamisest	2293	12,1	147,1	17005	6,2	67,5
3. Kapitalid	167	0,9	10,7	1756	0,6	6,9
4. Alevi asutused	161	0,9	10,3	8224	3,0	32,6
5. Puhaskasu ettevõt.				13200	4,8	52,4
6. Üldkulude tasud	1625	8,6	104,3	1920	3,3	35,4
7. Üldtoetused	701	3,7	44,9	2604	0,9	10,3
8. Mitmesugused tulud	10	-	0,6	7087	2,6	28,1
Kokku korralised tulud	18912	100	1213,8	275680	100	1094,6
Erakorralised tulud	5453		350,0	91220		362,1
sellest: kapitalid tagasimaksuta, laenud	2903		186,3	18699		74,2
laenud kapitalidest	2550		163,5	61600		244,5
Kokku korralised ja erakorralised tulud	24263		1557,3	366906		1456,9

Veel rohkem ilmestub kinnisvaramaksu osatähtsuse tõus igale alevi elanikule

118. Vt. Eesti Statistika nr.100 (3) -1930 . H. Neuhaus: "Linnade ja alevite tulud ja kulud 1928/29.m.-a. lehek. 166.

119. Vt. Eesti Statistika Kuukiri nr.193(12) -1937. V. Feldman. Linnade ja alevite tulud ja kulud 1935/36.m.a. lhk.634.

langevas kinnisvaramaksu summas. Nii oli iga alevi elaniku kohta kinnisvaramaksu 1928/29.m.-a. kõigis alevites keskmiselt 91,4 senti, 1935/36.m.-a. 304,3 senti. Antsla alevis vastavalt 75,1. senti ja 337,4 senti. Selline kinnisvaramaksude osatähtsuse tõus on tingitud sellest, et aleviomavalitsuste kulude paratamata tõusuga kaasas oli vajalik tõsta ka tulused, ning hoolimata kohalike kinnisvaradeomanike vastupanust, oldi üldiselt sunnitud kinnisvarasid kõrgemalt maksutama.

Teiseks tähtsamaks maksuks alevites on isikumaks. Ka isikumaks näitab tõusutendentsi moodustades 1928/29.m.-a. alevite korralistest tuludest 9,61 % ja 1935/36.m.-a. 14,5 %. Keskmiselt maksis iga alevi elanik 1928/29.m.-a. alevis isikumaksu 95,2 senti, 1936/36.m.-a. 159,3 senti. Suuruselt kinnisvara - ja isikumaksudele järgnevad alanevas järjekorras, nagu seda näitavad 1935/36.m.-a. andmed, laada- ja turumaks, trahterimaks, puhtakasumaks, põhiärimaks, tulumaks. Kõik siin loetlemata maksud muudustavad kokku ainult 8,5 % alevite korralistest tuludest ehk 10 % maksutuludest.

Ülejäänud tuludest suurema tuluna esineb üldtoetus, moodustades alevite 1928/29 kuni 1935/36.m.-a. korraliste tulude kogusummast 8,38 %, sellele järgneb puhaskasu varanduste kasutamisest 6,74 %, tulud kapitalidest 6,01 %, puhaskasu ettevõtetest 4,02 %, asutistelt ja üldkulude tasud 2,25 % ja mitmesugused tulud 0,63 %. Kõrvutades toodud andmed vastavate andmetega Antsla aleviomavalitsuse kohta, siis näeme, et Antsla alevil puuduvad üldse tulud ettevõtetest. Suurem on varanduste kasutamisest saadav puhtakasu kui ka asutistelt üldkulude tasuna saadavate tulude osatähtsus. Kapitalidest saadud tuludesumma erinevus Antsla alevis võrreldes alevite keskmisega on arvatavasti tingitud Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse alusel alevitele langevate summade arvestamise erinevusest mitmetes alevites. Nähtavasti on paljudes alevites eelnimetatud seadusega korteriolude parandamise erifondile ja asunduskapitalile kuuluvad summad arvestatud eelarve tuludena ja eelarve kuludena, seega ka tõstetud üldiselt kapitalidest saadava tulude kui ka kapitalidele antava kulude summat.

Erakorralised tulud moodustavad keskmiselt 1928/29 - 1935/36.m.-a. 20,72 % kogutulust Antsla alevis samal ajal 12,89 %. Tähtsama tuluna erakorraliste tulude hulgas esineb laen, moodustades keskmiselt 7,27 % kogutuludest ja kapitalide kasutamine tagasimaksuta.

Et vastata küsimusele, kas aleviomavalitsused on suutelised täitma neil lasuvad ülesanded on vajalik analüüsida, missuguses ulatuses on aleviomavalitsused kasutanud neil kasutada olevaid tulude hankimise võimalusi. Raskuspunkt lasub siin aleviomavalitsuste maksustamisvõimaluste

kasutamisel, kuna maksutulud moodustavad aleviomavalitsuste peatuluallika. Küsimuse otsustamine vajalikkude igakülgsede andmete puudumise tõttu pole küllaldase täpsuse ja kindlusega võimalik, võime taha ainult tõelikusele ligilähedasi oletusi. Sama meetodi, mis tarvitatud aleviomavalitsuste kulude lähemal vaatlemisel, s.o. Antsla aleviomavalitsuse kulude kõrvutamist kõigi alevite keskmistele kuludele, pole tulude osas sellisel määral rakendatav, sest tulude osas on andmed Antsla alevi omavalitsuse kohta vägagi erinevad teistest alevitest, sama võib öelda ka üksikute alevite kohta omavahel. Nii on kinnisvaramaksu laekunud 1935/36.m.-a. Sindi alevil 18610 krooni, Kunda alevil 17478 kr., kõige suuremal s.o. Mustvee alevil ainult 712 krooni. Loomulik on, et kõik alevid pole siin kasutanud maksimaalselt neile antud maksutamise võimalusi kinnisvaramaksu alal. Sama oletusele võime tulla ka, kui vaatleme andmeid 1928/29-.m.-a. korraliste tulude kogusumma kohta, mille järgi Antsla alevis kinnisvaramaks moodustas 23,86 % korralistest tuludest, üldse alevites keskmiselt 14,97 %. Nimetatud aja kestel langeb ühele elanikule kinnisvaramaksu aastas keskmiselt Antsla alevis 324,03 senti, alevites üldse 169,6 senti.

Arvestades sellega, et Antsla alevis on kinnisvarad alates 1929/30.m.-a. maksustatud seaduses lubatud maksimaalsel määral, siis võib oletada, arvesse võttes veel Antsla alevi tüübilisust, et Antsla alevis igale elanikule sentides langev kinnisvaramaksu summa peaks olema ligilähedane kinnisvaramaksutulude maksimumile. Kui arvesse võtta, et 1928/29- 1935/36.m.-a. jooksul on Antsla alevi igale elanikule langev kinnisvarademaksusumma aastas keskmiselt 324 senti, alevite üldse 169,6 senti, siis võib oletada, et alevid kinnisvarasid maksimaalselt maksustades oleks pidanud vaadeldud aja kestel umbes 100 % saadust rohkem kinnisvaramaksu saama, seega 376600 krooni asemel umbes 750000 krooni. Toodud väidet aitab tõendada veel fakt, et 1935/36.m. a. alevites igale elanikule langev kinnisvaramaksusumma on tõusnud 304,3 sendile, kuna samal ajal Antsla alevis see summa oli 337,4 senti. Toodud asjaolu näitab, et alevitel pidi olema võimalusi kinnisvaramaksust suurema tulu saamiseks. Kinnisvaramaksu osatähtsus korralistes tuludes moodustab Antsla alevis 1935/36.m.-a. 27,8 %, kõigis alevites keskmiselt 27,8 %.

Isikumaksu said alevid 1928/29 - 1935/36.m.-a. kestel üldse 299800 krooni, isikumaks moodustas alevite korralistest tuludest 9,45 % ja iga alevi elanikule tuli nimetatud aastate jooksul isikumaksu maksta keskmiselt 135 senti. Antsla alevis alates 1929/30.m.-a. isikumaksu pole võetud ja sellepärast on Antsla alevis isikumaksutulude osatähtsus väike s.o. 1928/29 - 1935/36.m.- a. korralistest tuludest 1,52 %. Isikumaksutulude osatähtsus alevite tuludes on tõusnud 1928/29.m.-a. 9,61 % -lt 1935/36.m.-a. 14,5 % -le

korralistest tuludest, kusjuures igale alevi elanikule isikumaksu summa 1928/29.m.-a. keskmiselt oli 95,2 senti, 1935/36.m.-a. 159,3 senti. 1935/36.m.-a. ei võetud isikumaksu Kunda, Suure-Jaani ja Antsla alevites, kuid paljudes alevites, nende hulgas Mustvee, Mõisaküla ja Kallaste alevid olid isikumaks peatuluallikaks. Kui arvestada 1935/36.m.-a. ja eelmiste majandusaastate andmeid alevite kohta, siis on selge, et alevid pole kasutanud maksimaalselt neile isikumaksu võtmiseks antud võimalusi nimetatud aastal. Kuni 1936.m.-a. kehtinud seaduse ¹²⁰⁾ järgi võidi isikumaksu võtta aleviomavalitsuste heaks kuni 9,00 krooni igalt maksukohuslikult isikult, s.o. kodanikult 20. kuni 60. aastani, kellel omavalitsuse piirkonnas alaline elukoht ja kes ei ole riigiomavalitsuste või eraasutuste hoolekandel ülevalpeetav. 20-60. aasta vanuseid inimesi alevi elanikest 1934 a. rahvalugemiste andmetel oli keskmiselt 55 % ¹²¹⁾. Hoolealuste ja muudel põhjustel isikumaksust vabastatud isikute hulka võib arvestada 5 %-le kogu kodanike arvust, seega oleks tegelikult isikumaksukohuslasi 50 % üldisest elanike arvust. Seda tõendavad ka andmed Antsla alevi kohta. Nii maksid Antsla alevis 1937/38.m.-a. isikumaksu 49,6 % elanikest. Toodud arvestuse põhjal oleks aleviomavalitsustel 1932.m.-a. alates võimalik olnud isikumaksu saada keskmiselt 4,5 krooni igalt elanikult, varemadel aastatel aga veel rohkem, kuna siis polnud seadusega määratud isikumaksu ülemmäära. 1928/29 kuni 1935/36.m.-aastate kestel laekus aleviomavalitsustele isikumaksu keskmiselt 135 senti aastas igalt isikult. Kõrgemini on, olemasolevatel Statistika Keskbüroolt avaldatud andmetel isikumaksuga maksutatud Elva alevi kodanikud 1935/36.m.-a. kus igale elanikule langev isikumaksusumma oli 341 senti, sellele järgnes Kärkla alev 254 ja Mõisaküla alev 223 sendiga, sama aasta alevite üldine keskmine iga elaniku kohta oli ainult 159 senti. Toodud andmetel on selge, et aleviomavalitsused oleks võinud, kui nad poleks jaganud kodanikke isikumaksuga maksutamisel jõukuse järgi liikidesse, isikumaksu saada, kodanike seaduse piires maksimaalselt maksustades umbes kolm korda rohkem saadust, s.o. 1928/29.m.-a. - 1936/36.m.a. jooksul 299800 krooni asemel kuni 900000 krooni. Tegelikult saavutatava maksimumini võiks lugeda 1935/36.m.a. Elva alevis saavutatud isikumaksusummat elanikult 341 senti, milline summa on üle 2,5 korra kõrgem 1928/29 - 1935/36.m.-a. alevite keskmisest, nii võime arvestada, et alevid oleks võinud 1928/29-1935/36.m.-a. kestel kokku saada isikumaksust

120. Vt. Omaval. maksused. muudat. sead. RT 1924,83/34, 58,II osa ja Ajutine Ajutine seadus valla- ja maakonnaavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta RT 1920,18/19,83 § 9 ning selle muudatud RT 1932, 25, 196.

121. Vt. Riigi Statistika Keskbüroo 1937 a. väljaanne " Eesti Arvudes 1920-1935 " lehek. 10.

tulu umbes 750000 kr. ja 1935/36.m.a. oleks võinud aleviomavalitsuste tulu isikumaksust olla 40138 krooni asemel umbes 90000 krooni.

Isiku- ja kinnisvaramaks on ainukesed maksud, milliseid aleviomavalitsused pole täiel määral tuluallikana kasutanud. Ülejäänud maksudest, tulumaksu, puhtakasumaksu ja põhiärimaksu määramine ei kuulu aleviomavalitsuse pädevusse ja seepärast pole aleviomavalitsustel ka võimalust neist maksudest saada aleviomavalitsusele kuuluvaid tuluosasid suurendada. Seepärast võib aleviomavalitsustele tulumaksust, põhiärimaksu lisast ja puhtakasumaksu lisast laekunud summasid lugeda maksimaalsummadeks. Sama võib öelda trahterimaksu kohta, milline maksusumma määrati aleviolikogult enam vähem kokkuleppel trahteripidajatega, kusjuures trahteriäride pidamiseks omavalitsuselt nõusolek anti ainult nendele, kes nõustusid trahterimaksu maksma suurimat summat.

Maksud kuulutustel ja reklaamidelt, löbustustelt, eraisikute hobustelt ja sõiduriistadelt, koertelt, jalgratastelt, dokumentidelt j.n.e. evivad vähese osatähtsuse aleviomavalitsuse tuludes ja nendestki näiteks dokumentidelt võetava maksu ja viivitustrahvide määrad on seadustega täpselt kindlaksmääratud, mispärast pole erilist põhjust oletada, et aleviomavalitsustel oleks võimalik olnud märgitud maksudest saada tunduvalt suuremaid sissetulekuid, kui nad on saanud vaadeldud aastate kestel. Kuigi maks turgude, tänavate ja platside tarvitamise eest müügikohtadeks omab küllaliski tähelepandava koha aleviomavalitsuste tulude keskel, siiski pole alust oletada, et aleviomavalitsustel oleks olnud võimalust nimetatud maksust saada suuremaid sissetulekuid, kui nad on seda tegelikult saanud. Nimetatud maksutulu suurus oleneb rohkem laatadele toodud kaupade rohkusest, kui maksumäära kõrgusest, sest nimetatud maksu määr ei või olla kuigi märgatav võrreldes maksustava kauba hinnaga. Nagu näha alevite laada- ja turumaksudest laekunud summadest on need summad vägagi kõikuvad, olenedes kaugusest suuremast linnast, alevi ümbruskonnast j.n.e., milliseid asjaolusid pole aleviomavalitsused suutelised muutma. Mis puutub aleviomavalitsuste tuludesse peale maksutulude, nimelt varanduste kasutamisest saadavasse puhtakassusse, kapitalide tuludesse, tuludesse asutistest, ettevõtetest, üldkulude tasudesse, üldtoetustesse ja mitmesugustesse muudesse tuludesse, siis võib küllaliski kindlalt võita, et aleviomavalitsused on saavutanud neil aladel võimaliku maksimumi. Puudub igasugune alus oletada, et mõni aleviomavalitsus oleks tahtlikult püüdnud saada varandustest, ettevõtetest või kapitalidest vähem puhastkasu, või et mõni aleviomavalitsus oleks äraõelnud saadavast toetusest või kulude tasust.

Eeltoodule toetudes võib öelda, et aleviomavalitsused pole kasutanud täiel määral võimalusi saada suuremat tulu kinnisvara kui ka isikumaksust ning see saamata jäänud tulusumma võib olla 1928/29- 1935/36.m.a. kestel üle 825000 krooni või üle 32 % korralistest tuludest.

1935/36 a. said aleviomavalitsused kinnisvaramaksu iga elaniku kohta keskmiselt 304,3 senti. Antsla alev, kes oma kinnisvarasid maksimaalselt on maksustanud, 337,4 senti. Toodud arvudest paistab, nagu oleks alates 1935/36.m.-a. kinnisvaramaks saavutanud oma maksimumi. Vaadeldes aga 1935/36.m.-a. üllitatud statistilisi andmeid, selgub, et paljud alevid, näiteks: Mustvee, Kilingi -Nõmme, Jõgeva ja Võõpsu, saavad kinnisvaramaksust siiski tulu üllatavalt vähe. Mustvee ainult 712 kr. Kui mitte arvestada Sindi ja Kunda aleveid, missugused alevid on eriti soodsas seisukorras kinnisvaramaksu suhtes, siis tõuseb ülejäänud alevites kinnisvaramaksutulu elaniku kohta ainult 188,8 sendile. See asjaolu tõendab ilmselt, et alevid ka 1935/36.m.-a. pole veel kasutanud kõiki neile antud võimalusi kinnisvaramaksu võtmiseks. Aluseks võttes tabel nr. 5 toodud andmeid kinnisvaramaksu kohta, võib küllaldase tõenäosusega oletada, et keskmine tulu kinnisvaramaksudest alevites, kui väljaarvata, sindi ja Kunda alevid, võiks olla elanikult umbes 300 senti. Seega oleksid alevid ilma Sindi ja Kunda aleviteta, 1935/36.m.-a. võinud kinnisvaramaksu Kr. 40572 asemel saada umbes 64500 krooni, koos Sindi ja Kunda alevitega umbes 100000 kr., s.o. tegelikult saadud summast umbes 23500 kr. rohkem. Toodud arvutluste põhjal võiksime aleviomavalitsuste 1935/36.m.-a. tuludemahu, kui aleviomavalitsused oleksid maksimaalselt kasutanud neil olevad maksustamisvõimalused 275680 kr. asemel kuni 350000 kroonile hinnata.

Kilingi - Nõmme	27,6	1492	14073
Narva - Jõesuu	26,2		
Võõpsu	25,9	439	3234
Elva	22,4	170	2374
Antsla	22,0	137	1912
Jõgeva	13,3	115	1831
Jõhvi	12,4	165	2222
Kella	11,9	139	1821
Kardla	10,9	143	1820
Mõisaküla	8,1	87	1122
Kunda	7,8	126	1620
Sindi	2,1	126	1620

K o k k u v ö t t e k s .

On kindel, et aleviomavalitsused pole kasutanud kõiki tulude hankimise võimalusi ja seda peamiselt maksustamise alal; Nii võib küllaldase tõenäosusega väita, et aleviomavalitsuste 1935/36.m.-a. korraliste tulude kogusumma oleks võinud olla üle 20 % suurem tegelikult laekunust, seega oleks võinud alevite 1935/36.m.-a. korralised tulud 275680 krooni asemel tõusta kuni 350000 kr. Koos tuludega oleks ka alevite kuludesumma võinud olla vastavalt suurem.

See on üldiselt öeldud alevite kohta, kuid seda ei või öelda iga alevi kohta üksikult. Tundub, et aleviomavalitsuste maksustamisvõimalus oleneb suuresti sellest, kuidas on alevis arenenud tööstus, kaubandus, transport j.n.e. Alevites, kus rahvastik teotseb peamiselt põllumajanduses, on aleviomavalitsustel tulude hankimise võimalused väiksed peamiselt väheste maksustamisvõimaluste tõttu. Toodud väidet tõendab osaliselt alltoodud tabel.

T a b e l nr. 5.

Alevite nimetus	121) Põllumajanduses tegelevate isikute %	122) 1935/36.m.-a. ühe elaniku kohta sentides.				123) Harilike elanike arv 1934. a.	124) Korraline eelarve 1935/36 a. kroonides.
		korralisi tulusid	makse	isiku maksu	kinnisvara maksu		
Kallaste	65,5	654	600	284	120	1619	10502
Mustla	45,7	996	809	142	225	948	9394
Otepää	37,0	791	604	121	151	2065	15949
Mustvee	32,0	847	581	223	25	2911	24058
Suure-Jaani	30,0	971	732	-	413	1061	10009
Kilingi-Nõmme	27,0	974	642	167	15	1492	14073
Narva-Jõesuu	24,3						
Võõpsu	23,4	1158	825	314	92	459	5224
Elva	22,4	1605	1316	341	405	1755	28024
Antsla	22,3	1214	896	9	337	1603	18912
Jõgeva	13,2	1049	865	198	118	1143	12006
Jõhvi	12,4	1207	771	92	165	2116	24663
Keila	11,0	1307	1065	172	299	1155	12662
Kärdla	10,9	1103	786	254	245	1444	16040
Mõisaküla	8,1	770	679	214	197	2237	17120
Kunda	7,5	1711	1377	-	938	1878	31871
Sindi	2,1	1358	1365	70	1004	1848	25173

121. Vt. "Eesti arvudes 1920-1935." lehek 18.

122. Vt. Eesti Statistika Kuukiri 193(12) -1937. lehek .636.

123. Vt. "Eesti arvudes 1920-1935" lehek. 7.

124. Vt. "Eesti Statitika Kuukiri 193 (12) - 1937, lehek 635.

Tabeli andmetest võib järeldada, olgugi reservatsioonidega, et alevites kus asub tööstusi ja kus elanikkond peamiselt teotseb tööstuse ja kaubanduse alal, on tulud ühe elaniku kohta arvestatult üldiselt suuremad kui alevites, kus rahavastik teotseb peamiselt põllumajanduses. Suurema hälvena esineb Mõisaküla alev, kus maksutulud on võrdlemisi väiksed, eriti kinnisvaramaksust. Põhjused miks Mõisaküla alevis tulud kinnisvaramaksust on väiksed, on arvatavasti aleviomavalitsuse tahe elanike maksutega mitte koormata ja, et Mõisaküla alevi suurem tööstus, raudteetehased, kus töötab 260 töolist¹²⁵⁾, on alevite heaks võetavast kinnisvara- hindamismaksust vaba¹²⁶⁾

Maksustamisel ilmneb üldiselt tendents kodanikke mitte maksimaalselt maksustada ja seda eriti kinnisvara ja isikumaksu alal, millised maksud on aleviomavalitsustele olulisemad ja millised maksud ka üksikuid isikuid valusamalt riivavad. See tendents on arusaadav aleviomavalitsuste demokraatliku korralduse juures, sest üldiselt ei tahä ju keegi ennast maksudega koormata ja sellepärast püütakse selleasemel, et maksukoormat tõsta, kärpida kulusid. Elarvete koostamisel ei võeta arvesse, kas kulude tegemine on vajalik ja otstarbekohane, vaid arvestatakse ainult möödapääsematuga. Üldiselt ilmneb püüe alevitele vägagi vajalike ülesannete teostamist edasilükata, kui need on suuremaid kulusid nõudvad ja kui nad on edasilükatavad. Samuti ei ole aleviomavalitsustel enamuses tahet reservisid koguda ja suuremaid investeerimisi teha omal kulul. Sellevastu püütakse saada laenusid ja seega olevaid raskusi lükata tulevikule. Tagajärg on olnud mõnegi alevi rahanduse kokkuvarisemine.

Teiseks tendentsiks on maksustamise pearaskust lükata kas isiku- või kinnisvaramaksule. Mõlema maksuga kodanike maksimaalset^{maksutulu} ei esine. Alevites, kus vaesematel kihtidel on ülekaal, s.o. peamiselt tööstusalevites, lasub maksustamisraskus kinnisvaramaksul. Nii näiteks pole Sindi, kunda ja Antsla alevites pikemat aega võetud üldse isikumaksu. Alevites, kus aga rahavastik peamiselt tegeleb põllumajanduse ja kus rahvastikus ühiskondliku kihituste järgi ei esine suuri erinevusi, kus ei ole eriti jõukust kõrvuti vaesusega, seal on peamiseks maksuks isikumaks.

Aleviomavalitsuste juhtivad organid, aleviovlkogud ja alevivalitsused, kes on alevi elanikkonna üldise tahte väljendajaiks ei oma ei saagi omada soovi, vastu oma valijate tahet, elanikkonna maksimaalseks maksutamiseks. Tulude mahu suuruse on tinginud kulude tegemise paratamatus. Pole ilmutatud sellist leidlikkust uute tuluallikate hankimisel, kui kulude kokkuhoiul.

125. Vt. E.V. Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsuse ja Tartu Ülikooli Tervishoiu instituudi väljaanne Tartus. 1930 a. "Pärnumaa tervishoiuline kirjeldus". lehek. 28.

126. Vt. Ajutine aleviseadus § 111 ja Linnade sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seadus VSKK nr. 274- 1917 a. art. 2810 § 4.

Toodud seisukohad ei võiks aga viia arvamisele, nagu oleksid aleviomavalitsustel olnud või nagu oleksid käesoleval ajal aleviomavalitsustel varuks mingisugused suuremad kasutamata tuluallikad. Eelpooltoodust arutlusist võib järeldada, et maksimaalsel maksustamisel aleviomavalitsuste tulude maht eelnenud 8 - 10 aasta kestel oleks võinud suurem olla olnust umes 30 - 35 %. Arvatavasti mitte rohkem.

1935/36. m.-a. ~~oleksid~~ aleviomavalitsused maksimaalselt kõiki tuluallikaid kasutades ^{oleksid} võinud korraliste tuludena hankida kokku umbes kuni 350000 krooni, kuid kui aleviomavalitsused enamvähem rahuldaval ulatusel omi ülesandeid oleksid püüdnud täita, oleksid nad sunnitud välja andma, nagu see on põhjendatud eelpool, vähemalt 380000 - 390000 krooni. Seega ei piisaks aleviomavalitsuste kasutada olevate tuludehankimise võimaluste maksimaalsel kasutamisel saadud tuludest omavalitsustel lasuvate kohustuste vähegi rahuldavaks täitmiseks. Enamusel aleviomavalitsustest, väljaarvatud vahest üksikud alevid, kus on eriti arenenud tööstus ja kaubandus ehk kus selleks tulevikus on eeldusi, pole praeguse olukorra juures üldse võimalusi kord pääseda majanduslikult heale järjele, sest aleviomavalitsused ei suuda praeguses olukorras rahuldavalt katta jooksvaidki kohustusi, rääkimatagi erakorralistest suurematest investeerimistest, eriti heakorra alal, kus pole loota kulutatud summadest mingisugust otsest tulu.

Aleviomavalitsused ise, s.o. aleviomavalitsuste juhtivad organid alevivalitsus ja alevivolikogu, ei ole kuigi suurel määral suutelised mõjutama alevite tulude kui ka tulude suurust, samuti jagunemist. Kuigi aleviomavalitsused tegelikult pole kasutanud vaadeldud aastate kestel kõiki tulude hankimise võimalusi, s.o. ei ole maksustanud seaduse piires maksimaalselt elanikke, siis tundub, nagu oleks ^{ne} tulude maht suurel määral aleviomavalitsustest enesest. See on ainult osaliselt nii. Ainult juriidiliselt seisukohalt vaadatuna omasid aleviomavalitsused suuremaid maksustamisvõimalusi, kui nad seda kasutasid. Tegelikult aleviteski võimutsevad poliitilised jõuvahekorrad määrasid paratamatult tulude - ja kulude mahu nii nagu see on ja oli.

Veel rohkem, kui kohapealsed poliitilised jõuvahekorrad, kujundab aleviomavalitsuste tulude ja kulude mahu seadusandja oma säaduste ja korraldustega. Nagu eelpool nägime 1935/36.m.a. aleviomavalitsuste kuludest ^{9,5} ~~25~~ - 40 % oli absoluutmääratud, s.o. kulud mille suuruse ja jagunemise kujundamisel aleviomavalitsused mingisugust osa ei saanud mängida. Siin esinesid aleviomavalitsused riigivõimu tahte täitjaiks, tulude ja kulude mehaanilisteks arvestajateks.

Absoluutmääratud kulusid, esineb aleviomavalitsusel vähe, s.o. 0,5 % - 3,5 %. Ulejäänud relatiivmääratud kulud omalt iseloomult aga on lähedased absoluutmääratuile. Vahe seisab ainult sellest, et mingisuguse seaduse normi asemel määrab kulude suuruse tegelik olukord, millise olukorra mõjutamiseks ja muutmiseks tavaliselt aleviomavalitsused on võimetud. Relatiivmääratud kulude absoluutmääratud kuludele omase iseloomu tingib ka asjaolu, et aleviomavalitsused senini on arvestanud ainult kulude võimaliku miinimumiga. Kulude eelarve koostamisel on eelarvesse võetud ainult möödapääsematult vajalikud kulud võimalikult minimaalses ulatuses. Viimast väidet tõendab osaliselt ka nähe, et Antsla aleviomavalitsus, kes püüdis erilist ilmet anda aleviomavalitsuse juhtimisele, on suutnud vaadeldud aja kestel alevi kodanike ainult tavalisest vähe kõrgemini maksustada, (vt. tabel nr.1.), kuid kulude protsentuaalne jagunemine vastavalt aleviomavalitsuste ülesannetele, on üllatavalt sarnane kõigi alevite sama-aja kuludesumma jagunemisele. Ainult 15 % Antsla aleviomavalitsuse 1928/29 -1935/36.m.-a. kulude kogusummast on kulutatud lahkuminevalt kõigi aleviomavalitsuste sama aja kulude üldisest jagunemisest ja sedagi suurelt osalt põhjusel, et Antsla aleviomavalitsus kodanikke keskmisest kõrgemalt maksustades evis relatiivselt vabamad võimalused kulude jaotamiseks vastavalt aleviomavalitsuste ülesannetele. Märgitud tõik viib paratamatult hüpoteesile, et aleviomavalitsuste tahte sõltumatus aleviomavalitsuse tulude -ja kuludemahu kujundamisel ning tulude ja kulude jaotamisel vastavalt aleviomavalitsuste ülesannetele, on suurelt osalt näiv. Aleviomavalitsuste teotsemist sättivad normid ning aleviomavalitsuste faktiline olukord on peamised tegurid, mis määravad aleviomavalitsuste majandamise. Tundub, et õigem on öelda, et omavalitsuste kaudu teotseb valitsemist kohal riigivõim, kui , et kohaliku valitsemisala korraldamine ja kohalikkude elualade arendamine toimub kohalikkude omavalitsuste kaudu.

Alul püstitatud teesidele võiks lõptulemusena vastata järgmist:

Aleviomavalitsuste poolt hankida võimalike tuludega pole võimalik katta aleviomavalitsustel lasuvate ülesannete rahuldaval täitmisel vajalikke kulusid, s.o. aleviomavalitsused kõiki olevaid tuluallikaid maksimaalselt kasutades poleks siiski suutelised täitma rahuldavalt neile seadustega pandud ülesandeid.

Aleviomavalitsused on ainult vähesel määral suutelised kujundama suvaliselt oma tulude ja kulude mahtu kui ka tulude ja kulude jagunemist vastavalt aleviomavalitsuste ülesannetele.

Antslas, 20 märts. 1938.

Skull